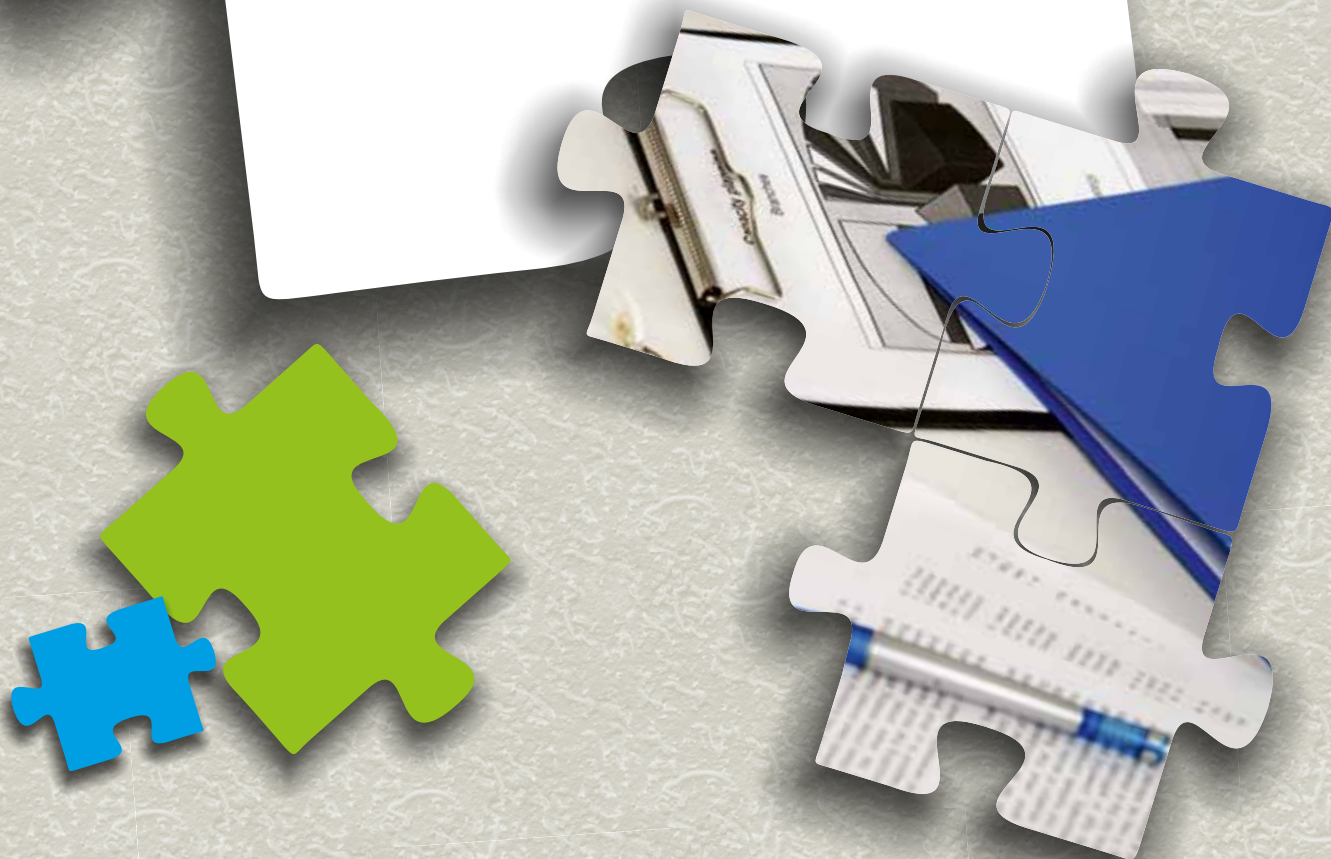

Tatjana Bulajeva
Daiva Lepaitė
Diana Šileikaitė-Kaishauri

STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVAS

**METODINĖ PRIEMONĖ STUDIJŲ PROGRAMŲ
KOMITETŲ NARIAMS IR DĖSTYTOJAMS**

Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS)
nacionalinės koncepcijos parengimas: kreditų harmonizavimas
ir mokymosi pasiekimais grindžiamų studijų programų
metodikos kūrimas bei diegimas
(Nr. VP1-2.2-ŠMM-08-V-01-001)

Tatjana Bulajeva
Daiva Lepaitė
Diana Šileikaitė-Kaishauri

STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVAS

**METODINĖ PRIEMONĖ STUDIJŲ PROGRAMŲ
KOMITETŲ NARIAMS IR DĖSTYTOJAMS**

Tatjana Bulajeva
Daiva Lepaitė
Diana Šileikaitė-Kaishauri

**STUDIJŲ PROGRAMŲ VADOVAS
METODINĖ PRIEMONĖ STUDIJŲ PROGRAMŲ KOMITETŲ NARIAMS
IR DĖSTYTOJAMS**

Recenzavo   doc. dr. Alona Rauckienė (Lietuvos edukologijos universitetas)
                    doc. dr. Berita Simonaitienė (Kauno technologijos universitetas)

Redagavo   Jolita Stankūnavičienė

© Vilniaus universitetas, 2011

ISBN 978-9955-526-83-4

TURINYS

Pratarmė	4
1. STUDIJŲ PROGRAMŲ POKYČIŲ PRIELAIDOS	5
1.1. ECTS kredito igyvendinimas į studentą orientuotose studijose.....	5
1.2. Studijų programų rengimo ar atnaujinimo galimybės.....	7
1.3. Modulinių studijų programos sandaros galimybės.....	10
1.4. Kaip sudaromos gretutinės krypties (šakos) studijų programos?.....	11
2. STUDIJŲ PROGRAMOS ELEMENTAI	17
2.1. Studijų programos pavadinimas ir tikslas	17
2.2. Studijų programos sritis ir kryptis (šaka), kvalifikacinis laipsnis ir profesinė kvalifikacija	17
2.2.1. Studijų programoje ugdomos kompetencijos – kas tai?	18
2.2.1.1. Bendrosios kompetencijos	18
2.2.1.2. Dalykinės kompetencijos (specialiosios profesinės kompetencijos).....	19
2.2.2. Pagrindiniai studijų programos siekiniai – numatomi, siekiami studijų rezultatai	21
2.2.3. Studijų programos ir kiekvieno dalyko (modulio) siekiniai	26
2.2.4. Studijų programos planas: dalykų (modulių) sąsajos su kompetencijomis ir studijų siekiniais.....	27
2.3. Kiti studijų programos elementai: studijų programos charakteristika (profilis).....	27
2.3.1. Studijų programos turinys: dalykų (modulių) grupės arba makromoduliai	28
2.3.2. Studijų programos pobūdis	28
2.3.3. Studijų programos skiriamieji bruožai	28
2.3.4. Reikalavimai stojantiejiems ir ankstesnio mokymosi pripažinimo galimybės.....	29
2.3.5. Tolesnių studijų galimybės.....	29
2.3.6. Profesinės veiklos galimybės	29
3. STUDIJŲ IR VERTINIMO METODAI, STUDIJŲ TURINYS IR STUDENTO DARBO KRŪVIS	30
3.1. Į studentą orientuoti studijų ir vertinimo metodai	30
3.2. Vertinimo strategija: kaupiamasis vertinimas, vertinimo kriterijai	35
4. STUDIJŲ PROGRAMOS APIMTIES KREDITAIS IR STUDENTO DARBO KRŪVIO PLANAVIMAS	40
4.1. Studijų siekiniai. Studijų metodai. Studento darbo valandos	41
4.2. Studijų turinys: teminis kiekvieno dalyko (modulio) planas.....	42
4.3. Koks optimalus kontaktinio ir savarankiško darbo santykis?	43
5. FORMALIEJI DALYKAI (STUDIJŲ PROGRAMOS SANTRAUKA)	45
Priedai	47
1 priedas. Studijų programos aprašo parodomoji forma	47
2 priedas. Dalyko (modulio) aprašo parodomoji forma	51

Pratarmė

Šiame programų rengimo ir atnaujinimo metodiniame vadove pristatomos aukštojo mokslo studijų reformos, vykdomos diegiant Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemą (ECTS) Lietuvoje, naujausių aktualijų taikymo galimybės pertvarkant pirmosios ir antrosios pakopos studijas. Pagrindiniai šio metodinio vadovo didaktiniai akcentai:

- lankstesnės studijų programų sudarymo galimybės;
- programoje ugdomų kompetencijų ir studijų siekinių sąsajos su dalykais (moduliais);
- pakitusi studijų kredito samprata – studijos apibūdinamos studento darbo krūviu;
- studento darbo krūvio preliminarus planavimas.

Šio metodinio vadovo tikslas – paaiškinti ir praktiškai iliustruoti studijų programos rengimo visumą, remiantis ECTS koncepcija. Jame skaitytojai ras projekto „Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) nacionalinės koncepcijos parengimas: kreditų harmonizavimas ir mokymosi pasiekimais grindžiamų studijų programų metodikos kūrimas bei diegimas“¹ (toliau ECTS – projektas) *socialinio darbo, chemijos ir muzikos* dalykinių grupių sukurtų parodomųjų pavyzdžių. Šios priemonės teorinis pagrindas pristatytas kitame šio projekto leidinyje „Studijų programų atnaujinimas: kompetencijų plėtotės ir studijų pasiekimų vertinimo metodika“.

Metodinis vadovas skiriamas studijų *programų komitetų nariams*, kuriems aktualu priimti sprendimus dėl programos struktūros ir suderinti su studijų krypties aktualijomis. *Dėstytojams* ši priemonė padės įvertinti dėstomo dalyko (modulio) vietą programos siekinių kontekste ir atitinkamai parengti savo dėstomo dalyko (modulio) aprašą.

Autorės dėkoja ne tik minėtosioms ECTS projekto dalykinėms darbo grupėms, bet ir Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto *bioinformatikos*, Gamtos mokslų fakulteto *molekulinės biologijos*, Filologijos fakulteto *rusų filologijos* bei *vokiečių filologijos* studijų programų komitetams, sutikusiems šią metodiką iliustruoti atnaujinamų programų pavyzdžių fragmentais.

Pastabų ir pasiūlymų laukiame el. p. ects@cr.vu.lt

Metodinio vadovo rengėjos

¹ *Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistemos (ECTS) nacionalinės koncepcijos parengimas: kreditų harmonizavimas ir mokymosi pasiekimais grindžiamų studijų programų metodikos kūrimas ir diegimas.*
<http://www4066.vu.lt/> [žiūrėta 2011 08 05].

1. STUDIJŲ PROGRAMŲ POKYČIŲ PRIELAIDOS

1.1. ECTS kredito įgyvendinimas į studentą orientuotose studijose

Nuo 2011 m. rugsėjo 1 d. visose Lietuvos aukštosiose mokyklose studijų apimtis matuojama naujos vertės studijų kreditais, lygiaverčiais ECTS kreditams². Daugelyje aukštųjų mokyklų buvo įprasta konvertuoti kreditus matematiškai: 1 kreditas = 1,5 ECTS kredito. Jei tuo apsiribotume, programai pertvarkyti prireiktų tik matematinio veiksmo: padauginame iš 1,5 ir suapvaliname kreditus iki sveikųjų skaičių. Tačiau toks mechaniškas požiūris būtų neteisingas, nes naujos vertės studijų kreditas turi *perkėlimo, kaupimo ir studento individualaus studijų modelio* prasmę.

Studijų programos atnaujinimas pagrįstas į studentą orientuotų studijų principais:

Kompetencijų ir studijų siekinių nustatymas. Pirmiausia turėtų būti atsižvelgiama į studijų programos absolventų potencialių darbdavių bei visos visuomenės lūkesčius, kartu įvertinant ir galimus darbo rinkos pokyčius, mokslo plėtrą, atsirandančias naujas technologijas, visuomenės poreikius ir pan. Siekiant geriau apibrėžti kompetencijas, jų poreikį, patartina atlikti profesinio lauko tyrimą ar pasinaudoti jau atliktų tyrimų rezultatais. Tai taip pat padės geriau apibūdinti programos išskirtinius bruožus, suformuluoti studijų siekinius, reikalingus atitinkamai kvalifikacijai ar jos sudėtinei daliai (kompetencijai) įgyti.

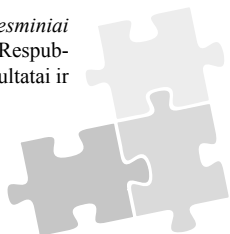
Akademinio personalo bendradarbiavimas. Į studijų programos kūrimą ir tobulinimą (atnaujinimą) rekomenduotina įtraukti kuo daugiau akademinės bendruomenės narių. Tai itin svarbu, kai tenka apibrėžti kompetencijas bei studijų siekinius, kurie turi tarpusavyje derėti. Rengdamas ir (ar) tobulindamas į studentą, jo studijų rezultatus orientuotą studijų programą visas akademinio padalinio personalas turėtų dalytis studijų programos įgyvendinimo patirtimi bei atsakomybe.

Studijų programos dalių sąsajų numatymas. Studijų programos dalis į visumą turėtų susieti studijų siekiniai, jų efektyviausio pasiekimo loginis kelias, kurio galutinis tikslas – siekiamų kompetencijų, kaip kvalifikacijos pagrindo, įgijimas. Ši logika turi būti taikoma ne tik tiems studijų dalykams (moduliams), kurie sudaro privalomąją programos dalį, bet ir pasirenkamiesiems dalykams (moduliams). Gerai sudarytos studijų programos pasirenkamieji studijų dalykai (moduliai) turėtų atskleisti programos išskirtinumą, suteikti studentams galimybę pritaikyti studijų programą savo reikmėms.

Studijų programos įgyvendinimo grįžtamasis ryšys. Studijų programos ar tam tikrų jos dalių tobulinimas ar atnaujinimas grindžiamas studentų, visuomenės ir darbo rinkos suinteresuotųjų dalyvių (studentų, dėstytojų, darbdavių, absolventų ir t. t.) grįžtamojo ryšio informacija, nuolat įvertinant bendrųjų ir dalykinių (specialiųjų profesinių) kompetencijų kaitos perspektyvą.

Pradėti reikėtų nuo studijų programos pertvarkymo (tobulinimo) masto įvertinimo, kurį būtų galima apibendrinti šiais žingsniais:

² *Europos kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema (ECTS) – į besimokantį asmenį orientuota kreditų perkėlimo ir kaupimo sistema, kurios esminiai atributai – labai aiškios studijų siekinių ir jiems pasiekti būtinų mokymosi procesų bei studento darbo krūvio apibrėžtys.* Pagal Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo 4 straipsnio 21 punktą, studijų kreditas – studijų dalyko apimties vienetas, kuriuo matuojami studijų rezultatai ir studento darbo laikas. Vienų studijų metų 1600 valandų atitinka 60 studijų kreditų.

1. Studijų programos reikalingumo įvertinimas

- Studijų programos kūrėjai ir (ar) vykdytojai kartu su studijų proceso dalyviais ar interesų grupėmis (potencialiais studentais, dėstytojais, potencialiais darbdaviais) turi įvertinti kuriamos ar tobulinamos studijų programos reikalingumą ir galimybes ją įgyvendinti.

2. Studijų programos profilio ir ugdomų kompetencijų nustatymas

- Atsižvelgiant į Studijų sričių ir krypčių, pagal kurias vyksta studijos aukštosiose mokyklose, sąrašą (patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. 1749), nustatyti studijų programos kryptį (ar kryptis), kuri sudarys studijų programos pagrindą.
- Nurodyti, ar studijų programa bus specializuota, ar bus pasirinkimo galimybės: gretutinės studijos, dalykų ar modulių pasirinkimas iš kitų studijų krypčių, bendrųjų universitetinių ar koleginių studijų dalykų (modulių).
- Nustatyti ir apibūdinti galimas studijų programos absolventų įsidarbinimo sritis, būsimos profesinės veiklos pobūdį.
- Apibrėžti dalykines (profesines) ir bendrąsias kompetencijas, kurios yra labiausiai susijusios su rengiama ar tobulinama studijų programa.

3. Studijų programos siekinių apibūdinimas

- Suformuluoti studijų programos studijų siekinius, susijusius su nustatytomis bendrosiomis ir dalykinėmis (profesinėmis) kompetencijomis.

4. Dalykinės arba modulinės studijų programos sandaros nusprendimas

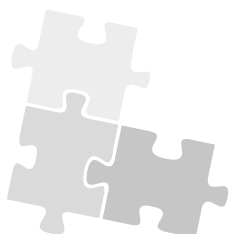
- Nuspręsti, ar studijų programą sudarys studijų dalykų ar modulių seka. Dalykinės sandaros pasirinkimas reiškia, kad studijų dalykui paskiriamas kreditų skaičius studijų programos sudarytojų sprendimu per semestrą gali įvairuoti. Modulinės sandaros pasirinkimas reiškia, kad studijų programa sudaroma iš standartinio dydžio (pvz., 5 ir jo kartotiniai: 10, 15 kr.) modulių.

5. Studijų dalyko ar modulio parinkimas bei jų studijų siekinių suformulavimas, atsižvelgiant į programoje ugdomas kompetencijas ir studijų siekinius

- Pagal nustatytas studijų programos bendrąsias ir dalykines (specialiąsias profesines) kompetencijas pasirinkti, kokie studijų dalykai (moduliai) yra tinkamiausi šioms kompetencijoms ugdyti ar tobulinti.
- Apibrėžti kiekvieno studijų dalyko (modulio) studijų siekinius, kurie turi būti pasiekti ugdant ir tobulinant atitinkamą (-as) studijų programos kompetenciją (-as) tam tikru lygiu.
- Įvertinti kiekvieno studijų dalyko (modulio) apimtį kreditais, atsižvelgiant į Mokslo ir studijų įstatymo reikalavimą, kad vienus studijų metus sudaro 1600 studijų valandų arba 60 studijų kreditų. Siūloma vadovautis rekomendacija, jog vieną studijų kreditą atitinka 25–30 valandų studento darbo krūvis.

6. Studijų metodų ir studento pasiekimų vertinimo metodų parinkimas

- Nuspręsti, kokie metodai, būdai ir formos geriausiai tinka atitinkamoms kompetencijoms ugdyti bei studento pasiekimams įvertinti. Kiekvieno studijų dalyko (modulio) studijų siekiniams turi būti parinkti jam tinkamiausi studijų ir vertinimo metodai.
- Kiekvieno studijų dalyko (modulio) apimtis kreditais ir atitinkamai valandomis turi derėti su studijų metodais ir studijų pasiekimų vertinimo metodais.

7. Patikrinimas, ar aprėptos visos siekiamos ugdyti bendrosios ir dalykinės (specialiosios profesinės) kompetencijos

- Patikrinti visų nustatytų bendrųjų ir dalykinių (profesinių) kompetencijų sąsajas su kiekvieno studijų dalyko (modulio) studijų siekiniais. Itin atidžiai turi būti įvertinta, ar užtikrins siekiamą studentų pažangą studijų programoje suprojektuotas kompetencijų ugdyimo ir tobulinimo nuoseklumas.

8. Studijų programos ir jos sudėtinių dalių – dalykų ar modulių – aprašų sudarymas

- Studijų programos aprašas ir kiekvienos jos sudėtinės dalies – studijų dalyko (modulio) – aprašas turi išryškinti pasirinktą studijų programos pobūdį, programoje ugdomas kompetencijas, jų sąsajas su aprašytais studijų siekiniais, paskirtų kreditų skaičiumi ir studijų bei vertinimo metodais.

9. Studijų programos subalansavimo ir įgyvendinamumo patikrinimas

- Patikrinti, ar studijų programai ir kiekvienai jos sudėtinei daliai – studijų dalykui (moduliui) – skirtas kreditų skaičius yra adekvatus numatytiems studijų siekiniams pasiekti, t. y. būtina įvertinti, ar kreditai yra skiriami pagrįstai, ar studentai iš tiesų gali sėkmingai baigti tam tikrus studijų dalykus ar modulius bei visą studijų programą per tam skirtą laiką.

10. Studijų programos įgyvendinimo stebėsenos ir tobulinimo priemonių numatymas

- Būtina numatyti priemones (pvz.: studentų ir akademinio personalo apklausos, pasiektų studijų siekinių analizė ir t. t.), kurias taikant būtų galima sistemingai stebėti studijų programos įgyvendinimo procesą ir vertinti jo efektyvumą, ypač studijų siekinių požiūriu.
- Studijų programos įgyvendinimo stebėsenos metu gaunama informacija turi būti naudojama studijų programai ar jos dalims tobulinti.

Kartu kiekvienoje aukštojoje mokykloje turėtų būti kuriama nauja dėstytojų krūvio skaičiavimo metodika, atitinkanti ECTS koncepciją. Svarbu skaičiuoti ne tik laiką, praleistą auditorijoje, bet ir kitus darbus, pavyzdžiui: studentui skiriama savarankiško darbo užduočių, bet reikia tas užduotis parengti, kilus klausimams – konsultuoti studentus, o studentams atlikus užduotis – jas vertinti ir teikti grįžtamąjį ryšį.

1.2. Studijų programų rengimo ar atnaujinimo galimybės

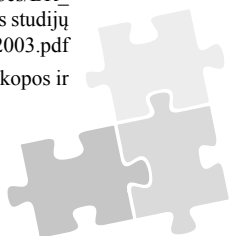
2010 m. patvirtinus naujus *studijų programų reikalavimus*³, atsirado galimybių lanksčiau formuoti universitetinių ir koleginių studijų programų struktūrą. Pokyčių planavimo ir įgyvendinimo kokybė priklauso ne tik nuo programoje dirbančių dėstytojų, bet ir kitų socialinių partnerių: studentų, absolventų, darbo rinką atstovaujančių organizacijų, aukštojo mokslo politikos formuotojų ir t. t. Todėl konkrečios studijų programos komitetas, sutelkęs visas suinteresuotas puses, priima sprendimus dėl programos struktūros.

Bakalauro studijų programos struktūriniai scenarijai⁴:

1. Pagrindinės krypties (šakos) studijos, kurias baigus suteikiamas krypties (šakos) kvalifikacinis laipsnis, ir aukštosios mokyklos nustatomi ir studento pasirenkami dalykai (moduliai), skirti gilesnei specializacijai toje pačioje kryptyje (šakoje), ar praktika.

³ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. V-501 „Dėl Laipsnį suteikiančių pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 44-2139. http://www.smm.lt/smt/st_org/docs/BR_aprasas_2010-04-09.pdf; Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. birželio 3 d. įsakymas Nr. V-826 „Dėl Magistrantūros studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 67-3375. http://www.smm.lt/smt/st_org/docs/BR%20MA%2006%2003.pdf

⁴ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. V-501 „Dėl Laipsnį suteikiančių pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 44-2139.

2. Pagrindinės krypties (šakos) studijos, kurias baigus suteikiamas krypties (šakos) kvalifikacinis laipsnis, ir aukštosios mokyklos nustatomi ir studento pasirenkami kitos krypties (šakos) dalykai (moduliai) ar praktika.
3. Pagrindinės krypties (šakos) studijos, kurias baigus suteikiamas krypties (šakos) kvalifikacinis laipsnis, ir aukštosios mokyklos nustatomi ir studento pasirenkami didesnės, nei nustatytos būtinos apimties, bendrieji universitetiniai studijų dalykai (moduliai), kurie skirti pasaulėžiūrai ir bendrai erudicijai lavinti ir nėra tiesiogiai susiję su pagrindinės krypties studijų turiniu.
4. Dviejų krypčių (šakų) – pagrindinės krypties ir aukštosios mokyklos nustatytos ir studento pasirenkamos gretutinės krypties (šakos) – studijos, kurias baigus suteikiamas dvigubas – pagrindinės krypties (šakos) ir gretutinės krypties (šakos) kvalifikacinis laipsnis.

Pagrindinė naujovė yra ketvirtasis scenarijus, kai šalia pagrindinės studijų krypties (ar šakos) studentas gali studijuoti kitą – gretutinę, jai skirdamas ketvirtadalį savo studijų programos. Tai atveria studentams daugiau galimybių daryti įtaką pasirinktai studijų programai, kurioje 60 kreditų galima pasirinkti pagal studijų interesus ir polinkius.

Bakalauro studijų programos (210–240 kreditų) reikalavimai:

Ne mažiau kaip 15 kreditų – BUL (bendrasis universitetinis lavinimas).

Ne mažiau kaip 165 kreditai* – **SK1** (pagrindinė) studijų kryptis (šaka) pagal programos registracijos kodą).

Ne daugiau kaip 60 kreditų renkamasi iš šių galimybių:

SK2 – gretutinė studijų kryptis (šaka), pavyzdžiui, prancūzų kalba, *jei siekiama dvigubo bakalauro laipsnio*, kuris į diplomą įrašomas kaip, pavyzdžiui, *anglų filologijos pagrindinės krypties ir prancūzų kalbos gretutinės šakos bakalauro laipsnis*;

SK1 gilnamoji specializacija, gilinanti pagrindinę studijų kryptį (šaką), kuri įrašoma į *diplomo priedėlį*. *Kvalifikacinis bakalauro laipsnis į diplomą įrašomas pagal pagrindinę studijų kryptį (šaką)*, pavyzdžiui, *anglų filologijos bakalauro laipsnis*;

SK1 su galimybe rinktis BUL dalykus (modulius), kurie įrašomi į *diplomo priedėlį*. *Kvalifikacinis bakalauro laipsnis į diplomą įrašomas pagal pagrindinę studijų kryptį (šaką)*, pavyzdžiui, *anglų filologijos bakalauro laipsnis*;

SK1 su galimybe rinktis kitų krypčių dalykus (modulius) ir (arba) BUL, ir (arba) kitus SK1 dalykus (modulius), kurie įrašomi į *diplomo priedėlį*. *Kvalifikacinis laipsnis į diplomą įrašomas pagal pagrindinę studijų kryptį (šaką)*, pavyzdžiui, *anglų filologijos bakalauro laipsnis*.

Pagrindinės krypties (šakos) studijos – studijų programos dalis, kurią sudaro **165 kreditų pagrindinės studijų krypties (šakos) dalykai (moduliai)** ir **15 kreditų bendrojo universitetinio lavinimo dalykai (moduliai)** ir kuri atitinka konkrečios studijų krypties (šakos) kvalifikacinio laipsnio reikalavimus

Gretutinės krypties (šakos) studijos – studijų programos dalis, kurią sudaro **60 kreditų kitos studijų krypties (šakos) dalykai (moduliai)** ir kuri atitinka minimalius konkrečios studijų krypties (šakos) gretutinio kvalifikacinio laipsnio reikalavimus.

* Ši suma apima baigiamojo darbo ir privalomosios praktikos kreditus.

Jei programoje yra numatoma teikti dvigubą kvalifikacinį laipsnį, studijų programos apraše nurodoma jos pagrindinė ir gretutinė studijų kryptys (šakos), pavyzdžiui: *tarptautinė rinkodara (N550) ir rusų kalba (U310)*.

Studijų sričių ir krypčių (šakų) klasifikacija pateikiama Studijų kryptis sudarančių šakų sąrašė⁵.

Magistrantūros studijų programoje gretutinių studijų nėra ir dvigubas laipsnis nesuteikiamas, tačiau ir į magistrantūros studijas žiūrima lanksčiau – atsirado galimybė esant poreikiui padaryti jas iš dalies tarpdalykines. Iki 30 kreditų gali sudaryti kitos studijų krypties dalykai (moduliai).

Magistrantūros studijų programos (90–120 kreditų) reikalavimai:

Ne mažiau kaip 60 kreditų turi sudaryti studijų krypties dalykai (moduliai), kurių turinys privalo būti kokybiškai aukštesnio probleminio ar inovacinio mokslinio lygmens nei juos grindžiantys atitinkamo pažinimo lauko pirmosios studijų pakopos dalykai (moduliai).

Ne daugiau kaip 30 kreditų – universiteto nustatyti ir studento pasirenkami dalykai (moduliai). Priklausomai nuo studijų programos pobūdžio, iki 30 kreditų skiriama:

- a) pasirengti doktorantūros studijoms (tiriamasis darbas, meno kūrinys ir pan.);
- b) praktinei veiklai (profesinės veiklos praktika) arba
- c) kitos krypties dalykams (moduliams), kai vykdoma studijų programa, kuriai keliami tikslai susiję su tarpkryptinėmis studijomis;
- d) taip pat bendriesiems universitetinių studijų dalykams (moduliams);
- e) studento laisvai pasirenkamiems dalykams (moduliams).

Ne mažiau kaip 30 kreditų – baigiamojo darbo rengimas ir gynimas arba baigiamasis darbas ir baigiamasis egzaminas (baigiamieji egzaminai, jeigu juos nustato Lietuvos Respublikos ar tarptautiniai teisės aktai).

Koleginių (profesinio bakalauro) studijų programos struktūriniai scenarijai gali būti tokie patys kaip universitetinių studijų (žr. aukščiau), tačiau skiriasi studijų apimtis kreditais.

Profesinio bakalauro studijų programos (180–210⁶ kreditų) reikalavimai:

Ne mažiau kaip 15 kreditų – bendrieji koleginių studijų dalykai (moduliai).

Ne mažiau kaip 135 kreditai* – SK, t. y. studijų krypties (šakos) dalykai.

30–60 kreditų renkamsi iš šių galimybių:

SK1 – kolegijos nustatyti ir studento pasirenkami dalykai (moduliai), skirti tos pačios krypties (šakos) specializacijai, kuri įrašoma į *diplomo priedėlį. Kvalifikacinis profesinio bakalauro laipsnis į diplomą* įrašomas pagal pagrindinę studijų kryptį (šaką), pavyzdžiui, *socialinio darbo profesinio bakalauro laipsnis*;

SK2 – kitos krypties (šakos) dalykai (moduliai), kurie įrašomi į *diplomo priedėlį*. Arba gretutinės krypties studijų programos dalykai (moduliai)**, kurie formuoja dvigubą pagrindinės krypties (šakos) studijų ir gretutinės krypties (šakos) studijų profesinio bakalauro laipsnį, apimantį 210 kreditų, iš jų 60 kreditų sudaro gretutinės krypties (šakos) studijų programos dalykai (moduliai). Į *diplomą* įrašomas, pavyzdžiui, *buhalterinės apskaitos pagrindinės krypties ir vadybos gretutinės krypties profesinis bakalauro laipsnis*;

SK su galimybe rinktis bendruosius koleginius studijų dalykus (modulius), praktiką, taip pat studento laisvai pasirenkamus dalykus, kurie įrašomi į *diplomo priedėlį*.

* Ši suma apima baigiamojo darbo ir privalomosios praktikos kreditus.

** Studijų programos, pagal kurią studijuojant suteikiamas dvigubas profesinio bakalauro laipsnis, gretutinė kryptis gali būti vadyba (viena iš ją sudarančių šakų), jeigu kolegija vykdo akredituotą vadybos krypties (šakos) programą, arba kita tos pačios studijų krypčių grupės kryptis (šaka).

⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. V-222 „Dėl Studijų kryptis sudarančių šakų sąrašo patvirtinimo“. *Zin.*, 2010, Nr. 22-1054. http://www.smm.lt/smt/st_org/docs/klasifikavimas/Kryptys_sakos_ok.pdf

⁶ Teisės aktai nustato, kada studijų programą gali sudaryti 240 kreditų.

Praktika ir baigiamasis darbas

Praktikos kreditai, kurie tampa privaloma pirmosios pakopos studijų dalimi, priklausomai nuo programos specifiškumo gali būti suplanuoti visų studijų metu arba numatyti paskutiniaisiais studijų metais. Praktikos vieta priklauso nuo akademinio padalinio bendradarbiavimo su socialiniais partneriais.

Universitetinėse studijose praktikai skiriama ne mažiau kaip 15 kreditų, koleginiuose studijose – ne mažiau kaip 30 kreditų.

Profesinė praktika nėra tik studento savarankiškas darbas. Rekomenduojama šiuo laikotarpiu studentui skirti praktikos vadovą aukštojoje mokykloje ir praktikos organizacijoje. Todėl praktikos apraše reikia numatyti kontaktinį laiką, kurio metu aukštosios mokyklos praktikos vadovas galėtų konsultuoti studentą ir stebėti jo praktinių gebėjimų įgijimo pažangą, palaikydamas tiesioginį ar virtualųjį kontaktą. Vadovaujantis kitų šalių patirtimi, rekomenduojama praktikos laikotarpiu susitikti su studentu 1–2 kartus.

Baigiamajam bakalauro darbui iš viso skiriama ne mažiau kaip 12 kreditų, baigiamajam profesinio bakalauro darbui – ne mažiau kaip 9 kreditai. Tačiau baigiamojo bakalauro darbo rengimo pradžia ir atitinkami kreditai nebūtinai gali būti paskirstyti tik paskutiniajame studijų semestre.

1.3. Modulinių studijų programos sandaros galimybės

Studijų programa gali būti sudaryta iš dalykų ar modulių.

Modulis – iš vieno ar kelių turinio požiūriu susijusių dalykų sudaryta aukštosios mokyklos nustatyto standartinio dydžio studijų programos dalis, turinti apibrėžtą tikslą, studijų siekinius, studijų metodus bei vertinimo kriterijus. Kiekvieno modulio apimtis gali būti aukštosios mokyklos pasirinktas dydis arba to dydžio kartotinis.

Kartotinių kreditų principas (pvz.: 5 ar 10, ar 15, ar 20 kreditų ir t. t.) palengvina programos lankstumo galimybes, jeigu studentas pirmojoje pakopoje šalia pagrindinės krypties (šakos) studijų renkasi gretutines studijas, bendrojo lavinimo ar kitų krypties (šakų) modulius.

Modulinių studijų galimybės, jei kiekvieno modulio apimtis yra 5 kreditai, matyti iš toliau pateiktų universitetinių⁷ studijų pirmosios pakopos studijų programos schemų.

Galimybė A

BUL (15 kr.)	SK1 (165 kr.)										SK2 (60 kr.)		

Galimybė B

BUL (ne mažiau kaip 15 kr.)	SK1 (ne mažiau kaip 165 kr.)										SK1 gilinamoji specializacija (ne daugiau kaip 60 kr.)		

⁷ Analogiškai gali būti sudaromos koleginių studijų programų schemas.

Galimybė C

BUL (ne mažiau kaip 15 kr.)	SK1 (ne mažiau kaip 165 kr.)										BUL (ne daugiau kaip 60 kr.)			

Galimybė D

BUL (ne mažiau kaip 15 kr.)	SK1 (ne mažiau kaip 165 kr.)										SK1 ir (ar) SK2, ir (ar) BUL, ir (ar) pasirenkamieji dalykai (ne daugiau kaip 60 kr.)			

1.4. Kaip sudaromos gretutinės krypties (šakos) studijų programos?

Gretutinių studijų programa studentui nėra privaloma, tai tik galimybė.

1 galimybė: gretutinės krypties (šakos) studijų programa integruojama rengiant naują studijų programą ir siūloma *in corpore* kaip dvigubą laipsnį teikianti studijų programa.

2 galimybė: gretutinės krypties (šakos) studijų programa pasirenkama iš pagrindinės krypties (šakos) studijų programos komiteto siūlomo konkretaus gretutinių krypčių (šakų) studijų programų sąrašo.

3 galimybė: gretutinės krypties (šakos) studijų programa pasirenkama *visiškai laisvai* iš visų aukštojoje mokykloje siūlomų gretutinių krypčių (šakų) studijų programų, jeigu yra parengta pageidautina programa ir jeigu pagrindinės krypties (šakos) studijų programos komitetas tam neprieštarauja.

Pagrindinės krypties (šakos) studijų programų komitetai sprendžia:

a) kuriose studijų programose siūlytina gretutinės krypties (šakos) studijų programos galimybė, t. y. sudaroma galimybė išlaisvinti 60 kreditų;

b) kurių studijų programų pagrindu galima siūlyti gretutinės krypties (šakos) studijų programą kitų krypčių (šakų) studentams, t. y. sudaromas 60 kreditų studijų programos branduolys;

c) kas (studijų siekinių, dalykų (modulių) apimties požiūriu) turėtų sudaryti pagrindinės studijų krypties (šakos) programos branduolį (60 kreditų).

Konkreči gretutinės krypties (šakos) studijų programa gali būti integruota į nustatytą studijų programą arba laisvai pasirenkama (pvz., genetikos pagrindinių studijų programa ir gretutinė molekulinės biologijos studijų programa), jei pagrindinės krypties (šakos) programos komitetas yra numatęs tokią galimybę.

Galimybė išlaisvinti programos kreditus

Studijų programos komitetas nusprendžia, *ar konkrečios studijų krypties (šakos) programos studentai gali įgyti kvalifikacinį bakalauro laipsnį, sukaupę 180 kreditų (koleginių studijų – 150 kreditų)*. Tik tokiu atveju gali būti svarstoma galimybė likusius 60 iš 240 kreditų (koleginių studijų – iš 210 kreditų) skirti gretutinės krypties (šakos) studijų programai. Taip studentui sudaroma galimybė įgyti pagrindinės studijų krypties (šakos) ir gretutinės studijų krypties (šakos) dvigubą bakalauro laipsnį.

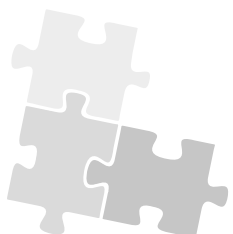
Atkreiptinas dėmesys, kad ne visose studijų kryptyse (šakose) dėl kvalifikacinio laipsnio sudėtingumo tokios galimybės gali būti svarstomos. Pavyzdžiui, siekiant įgyti gydytojo profesinę kvalifikaciją ar teisės kvalifikacinį laipsnį, gretutinės studijos programoje nėra įmanomos. Kitaip tariant, gretutinės studijos gali būti planuojamos tose programose, kuriose įgyjamas kvalifikacinis laipsnis nėra reglamentuojamas profesinių, nacionalinių ar tarptautinių direktyvų.

1 pavyzdys. Vilniaus universiteto (VU) pirmosios pakopos filologijos krypties studijų programos, kuriose išlaisvinta 60 kreditų, struktūrinių dalių žemėlapis.

BUL (15 kr.)	X filologija (mažiausiai 165 kr.)				Išlaisvinta 60 kr.
	Kalbotyra	Literatūra	Kalba	Praktika ir bakalauro baigiamasis darbas	
Pagal VU BUL koncepciją	Esminės kalbotyros žinios ir gebėjimai	Esminės literatūros mokslo žinios ir gebėjimai	Studijuojamos kalbos komunikaciniai gebėjimai (C1 / C2)	Bakalauro darbas (20 kr.)	A, B, C ar D galimybė
	Studijuojamos kalbos sistemos supratimas ir analizė įvairiais lygmenimis	Studijuojama kalba sukurtos literatūros supratimas ir analizė	Lietuvių kalbos žinios ir gebėjimai	Mokomoji ir profesinė praktika (15 kr.)	
			Studijuojama kalba kalbančių šalių kultūros supratimas	Gebėjimas taikyti filologines žinias ir gebėjimus praktikoje (universitete ir už jo ribų)	

Kurių studijų programų pagrindu galima siūlyti gretutinės krypties (šakos) studijų programą

Studijų programos komitetams reikia apsispręsti, *ar iš 165–180 kreditų pagrindinės studijų krypties (šakos) programos turinio dalių gali būti sudaryta 60 kreditų gretutinės krypties (šakos) studijų programa*, nes tokiu atveju pagrindinė studijų kryptis (šaka) taip pat tampa dvigubo kvalifikacinio laipsnio dalimi (įgyjamas pagrindinės krypties (šakos) ir gretutinės krypties (šakos) dvigubas bakalauro laipsnis).

2 pavyzdys. *Rusų literatūra* (U320) kaip gretutinės šakos studijos (60 kreditų). Ši mažesnė *rusų filologijos* (U300) bakalauro studijų programos dalis siūloma kitų kryptių studentams, kurie rinksis *rusų literatūrą* kaip gretutinės šakos studijas (SK2) ir sieks dvigubo laipsnio: ***X ir rusų literatūros bakalauros***. **Pagrindinis skiriamasis bruožas – rusų literatūra (integruojant kultūrą).** Ši literatūros dalis kartu su kalbotyros, kalbos ir baigiamojo projekto ar baigiamojo egzamino dalimis formuoja programos turinio dalis, kurių pagrindu grupuojami dalykai (moduliai). Dalykų (modulių) apimtis priklauso nuo aukštosios mokyklos pasirinkto kredito dydžio ir taikomo kartotinio (modulinėse studijose).

X (180 kr.) ir rusų literatūros (60 kr.) bakalauro laipsnis			
Kalbotyra	Literatūra	Kalba	Baigiamasis projektas
	Privalomieji moduliai (35 kr.)		Privalomieji moduliai (5 kr.)
	Rusų visuomenė ir kultūra 5 kr. Rusų literatūros įvadas (1, 2) 10 kr. Rusų miesto kultūra XX–XXI a. 5 kr. Rusų poezija 5 kr. Klasikinis rusų romanas 5 kr. XX a. rusų romanas 5 kr.		Rusų literatūros baigiamasis projektas 5 kr.
Pasirenkamieji moduliai (20 kr.)			
Filologinė teksto analizė 5 kr.	Rusų tautosaka ir krikščioniškoji tradicija 5 kr. Rusų drama 5 kr. Rusų imperinė kultūra 5 kr. Slavų istorija ir kultūra 5 kr. Literatūrinio teksto analizė 5 kr.	Viešasis kalbėjimas 5 kr. Kūrybinis rašymas rusų kalba 5 kr.	

Pagrindinės studijų krypties (šakos) programos branduolio apibrėžimas

Gretutinės krypties (šakos) studijų programa sudaroma taip pat kaip pagrindinės krypties (šakos) studijų programa. Pirmiausia reikia numatyti, kurias kompetencijas turi įgyti gretutinės krypties (šakos) studijų programos absolventas ir kurie dalykai (moduliai) juos ugdo. Gretutinės krypties (šakos) studijų programa sudaroma iš pagrindinės studijų krypties (šakos) bazinių dalykų (modulių), kurių apimtis turi būti 60 kreditų.

3 pavyzdys. *Rusų filologija* (U300) kaip gretutinės krypties studijų programa (60 kreditų). Ši mažesnė *rusų filologijos* bakalauro programos dalis siūloma kitų kryptių **filologams**, gerai mokantiems rusų kalbą ir siekiantiems dvigubo laipsnio: *X (kitos krypties filologijos) ir rusų filologijos bakalauros*. Programos skiriamieji bruožai: rusų kalbos ir literatūros teoriniai aspektai (kalbotyra ir literatūrologija).

X krypties filologijos (180 kr.) ir rusų filologijos (60 kr.) bakalauro laipsnis			
Kalbotyra	Literatūrologija	Kalba	Baigiamasis projektas
Privalomieji moduliai (5 kr.)	Privalomieji moduliai (5 kr.)		Privalomieji moduliai (5 kr.)
Rusų kalbos leksikologija ir retorikos pagrindai 5 kr.	Rusų poezija 5 kr.		Rusų filologijos baigiamasis projektas 5 kr.
Alternatyva: kalbotyra arba literatūra (20 kr.) Privalomieji moduliai			
Rusų kalbos fonetika 5 kr. Rusų kalbos žodžių daryba ir morfologija 5 kr. Rusų kalbos sintaksė 5 kr. Rusų kalbotyros seminaras: rusų kalbotyros pagrindai 5 kr.	XIX a. rusų literatūra 5 kr. XX a. rusų literatūra (1, 2) 10 kr. Rusų literatūros teorijos seminaras: rusų literatūros teorijos pagrindai 5 kr.		
Pasirenkamieji moduliai (25 kr.)			
Rusų kalbos raida 5 kr. Rusų frazeologija 5 kr. Gretinamosios gramatikos įvadas 5 kr. Teksto lingvistikos įvadas 5 kr. Filologinė teksto analizė 5 kr. Semantikos įvadas 5 kr.	Klasikinis rusų romanas 5 kr. Rusų miesto kultūra XX–XXI a. 5 kr. Rusų tautosaka ir krikščioniškoji tradicija 5 kr. Rusų drama 5 kr. Rusų imperinė kultūra 5 kr. XX a. rusų romanas 5 kr. Slavų istorija ir kultūra 5 kr. Literatūrinio teksto analizė 5 kr.	Žiniasklaidos rusų kalba 5 kr. Verslo rusų kalba 5 kr.	

4 pavyzdys. VU *bioinformatikos* bakalauro studijų programos pagrindu apibrėžtas *bioinformatikos* gretutinės krypties studijų programos branduolys.

Studijų krypties grupės, dalykai	Visa programa, kreditai	Privalomi* (branduolio) bioinformatikos, kaip pagrindinės studijų krypties, dalykų kreditai, kai bioinformatikos studentas renkasi kitą gretutinę studijų programą iš sąrašo	Privalomi bioinformatikos, kaip gretutinės studijų programos**, dalykų kreditai
Studijų krypties dalykai			
Bioinformatikos pagrindų blokas			
Bioinformatika I	5	5	5
Bioinformatika II	5	5	5
Bioinformatika III	5	5	5
Bioinformatika IV	5	5	5
Bioinformatikos programų kūrimo metodikos	4	4	4
Kursinis darbas	4	4	4
Kursinis projektas	4		
Profesinė praktika	18	18	

Bakalauro baigiamasis darbas	12	12	6
Biologijos, chemijos, fizikos pagrindų blokas			
Bendroji biologija	4	4	
Biochemija	4	4	
Fizika	5	5	
Fizikinė chemija	5	5	
Genetika	3	3	
Molekulinė biologija	4	4	
Ląstelės biologija	4	4	
Matematinis modeliavimas ekologijoje	5		
Biologinių sistemų teorija	5		
Informatikos pagrindų blokas			
Diskrečios struktūros	5	5	
Informatika	5	5	
Kompiuterių architektūra	4	4	4
Algoritmai ir duomenų struktūros	5		
Objektinis programavimas	4	4	4
Duomenų bazių valdymo sistemos	4	4	4
Interneto technologijos	5	5	
Neuroinformatika	5		
Kompiuterių tinklai	5	5	
Operacinės sistemos	5		
Intelektualios sistemos	5		
Programų sistemų inžinerija	4	4	
Matematikos pagrindų blokas			
Tiesinė algebra ir geometrija	5	5	
Matematinė analizė I	5	5	
Matematinė analizė II	5	5	
Logika ir algoritmų sudėtingumas	5		
Tikimybės ir statistika	4	4	4
Biometrija	6	6	6
Informacija ir kodavimas	5	5	
Diskretus optimizavimas	5	5	
Duomenų tyrimas	4	4	4
Anglų kalba	9	9	
Iš viso	210	165	60
Bendrieji ir laisvai pasirenkami universitetinių studijų dalykai	30	15	

* Šių bioinformatikos, kaip pagrindinės studijų krypties, dalykų studijos privalo būti ne mažesnės apimties, jei studentai pasirenka molekulinės biologijos, genetikos ar kitas gretutinės krypties studijas.

** Bioinformatikos krypties gretutinių studijų programa gali būti pasirenkama, kai studentai studijuoja pagal pagrindinę molekulinės biologijos ar genetikos studijų programą. Kitais atvejais studijos gali būti vykdoma tik nesuteikiant dvigubo kvalifikacinio laipsnio, t. y. gretutinių studijų prog-

ramos dalykai studijuojami kaip pasirenkamieji dalykai.

Gretutinės krypties (šakos) studijų programos įgyvendinimo plano gairės

Universitetinėse studijose gretutinės krypties (šakos) studijų programa gali būti numatoma nuo antrojo kurso (3 semestro) išdėstant kreditus modulinėse studijose taip: 10, 10, 10, 10, 20. Gretutinė studijų programa baigtusi 7 semestre, nes pavasarį studentams gali tekti didelis krūvis: ir gretutinės krypties (šakos) studijų baigiamasis projektas ar baigiamasis egzaminas, ir praktika, ir bakalauro darbas (remiantis daugelio aukštųjų mokyklų praktika).

Antrajame ir trečiajame kursuose (3, 4, 5 ir 6 semestrai) studentai rinktųsi po 10 kreditų per semestrą (jungdamiesi prie pirmojo ir antrojo kurso pagrindinės studijų krypties programos studentų, jei nesusidarytų atskira grupė). 7 semestro gretutinės krypties (šakos) studijų programos dalykams (moduliams) skiriama 15 kreditų, o atitinkamai likusieji kreditai (šiuo atveju 5 kreditai) – gretutinės krypties (šakos) studijų programos baigiamajam projektui ar baigiamajam egzaminui.

Koleginės studijos tęsiasi 7 semestrus, todėl gretutinės krypties (šakos) studijų programa gali būti numatoma nuo 2 semestro ir atitinkamai baigtusi 6 semestrą. Kreditai gali būti išdėstomi atsižvelgiant į semestrų sudėtingumą, nes koleginėms studijoms didelę įtaką daro praktikos laikotarpiai.

2. STUDIJŲ PROGRAMOS ELEMENTAI

2.1. Studijų programos pavadinimas ir tikslas

Studijų **programos pavadinimas** (angl. *title of the degree programme*) turėtų būti trumpas, aiškus, patrauklus ir informatyvus – atspindintis programos turinį ar (ir) teikiamą kvalifikacinį laipsnį. **Studijų programos tikslą** (angl. *purpose of the degree programme*) reikėtų formuluoti kuo trumpiau (2–3 sakiniais), konkrečiai ir aiškiai apibendrinti studentų įgyjamas kompetencijas ir jų profesinės veiklos galimybes, vengti abstrakcijų.

Šiame vadove pateikiama pavyzdžių iš ECTS projekto darbo grupių sudarytų studijų programų ir dalykų parodomųjų aprašų.

5 pavyzdys. Pateikiami gana skirtingi dviejų studijų programų tikslo pavyzdžiai, kurie aiškiai atskleidžia rengiamo bakalauro veiklos galimybes.

Chemijos bakalauro studijų programos* tikslas – įgyti teorinių žinių medžiagų savybėms aiškinti ir prognozuoti, remiantis termodinamikos, kinetikos, kvantinės mechanikos principais. Įgyti praktinių gebėjimų atlikti standartinės laboratorines procedūras, sintetinti ir analizuoti chemines medžiagas, dirbti su standartinė chemine aparatūra, taikyti fizikinius tyrimo metodus. Kritiškai vertinti cheminę informaciją, duomenis, spręsti žinomo ir nežinomo pobūdžio kokybinius ir kiekybinius uždavinius. Įgyti gebėjimų bendrauti raštu ir žodžiu lietuvių ir anglų kalbomis, pateikti informaciją specialistų auditorijai, dirbti individualiai ir komandoje, organizuoti savo darbą ir planuoti laiką, studijuoti ir nuolat ugdyti savo profesionalumą bei bendrą išprusimą.

Socialinio darbo bakalauro studijų programos** tikslas – parengti socialinio darbo specialistus, gebančius kūrybiškai taikyti naujausias socialinio darbo žinias sudėtingoje, besikeičiančioje, daugiakultūroje profesijos aplinkoje, kad būtų efektyviai sprendžiamos visuomenės socialinės problemos.

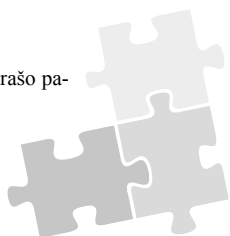
* Beganskienė A., Brukšius A., Budrienė S., Cesiulis H., Gefenas V., Prichodko A., Raudonis R., Ružienė N., Valatka E., Vičkačkaitė V. *Chemijos studijų krypties kompetencijų plėtotos metodika*. Vilnius, 2011. http://www.ects.cr.vu.lt/Projekto_rezultatai

** Gevorgianienė V., Kondrašovienė L., Lazutka R., Naujanienė R., Švedaitė B., Zabulytė Kupriūnienė J., Žalimienė L. *Socialinio darbo studijų krypties kompetencijų plėtotos metodika*. Vilnius, 2011. http://www.ects.cr.vu.lt/Projekto_rezultatai

2.2. Studijų programos sritis ir kryptis (šaka), kvalifikacinis laipsnis ir profesinė kvalifikacija

Taigi pavadinimas ir tikslas formuluojami taip, kad būtų matyti, kuriai **studijų sričiai ir kryptčiai (šakai)** (angl. *study area and field (branch)*) priskiriama programa. Absolventams suteikiamas **bakalauro ar magistro kvalifikacinis laipsnis** (angl. *degree awarded*) yra glaudžiai susijęs su studijų krypties ar šakos pavadinimu⁸. Jei programoje yra numatoma teikti dvigubą kvalifikacinį laipsnį, nurodoma jos pagrindinė ir gretutinė studijų programos. Profesinė kvalifikacija (pvz.: šeimos gydytojas, mokytojas ir pan.) teikiama tik teisės aktų nustatytais atvejais.

⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymas Nr. V-222 „Dėl Studijų kryptis sudarančių šakų sąrašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 22-1054.

2.2.1. Studijų programoje ugdomos kompetencijos – kas tai?

Pagal „Tuning“ ir ECTS principus, **kompetencija** suprantama taip:

Kompetencija – dinamiškas žinių, gebėjimų, vertybių ir požiūrių derinys, įgalinantis tinkamai atlikti veiklą. Studijų metu ugdomų ir plėtojamų kompetencijų svarbiausi komponentai yra:

- tam tikros disciplinos **žinios, jų supratimas;**
- gebėjimai **taikyti įgytas žinias** tam tikrose situacijose;
- vertybės ir požiūriai.

Pagrindinės (programos) kompetencijos (angl. *key competences, programme competences, PCs*) – tai kompetencijos, kurių ugdymas yra kertinis programos siekis. Šios kompetencijos skirstomos į **bendrasias** (plačiai pritaikomus gebėjimus) ir **dalykines** (teorinės, praktinės ir (ar) eksperimentinės žinios bei dalykiniai gebėjimai).

2.2.1.1. Bendrosios kompetencijos

Bendrosios kompetencijos (angl. *generic competences*) – tai kompetencijos, kurios gali būti ugdomos įvairiose studijų programose ir pritaikomos įvairiuose kontekstuose⁹. Sinonimai būtų **perkeliamieji gebėjimai** (angl. *transferable skills*), **bendrieji gebėjimai** (angl. *generic skills*)¹⁰. Dažnai klaidingai jos siejamos tik su šiuolaikinės rinkos poreikiais, tačiau jų reikia ne tik darbo rinkai. Jų ugdymas(is) – šiuolaikinio gyvenimo būtinybė.

Bendrujų kompetencijų esminiai bruožai: 1) **daugiafunkcionalumas**, padedantis siekti įvairių kasdienio, profesinio ir socialinio gyvenimo tikslų, spręsti problemas; 2) **perkeliamumas**, rodantis, kad bendrosios kompetencijos reikalingos ne tik asmeniniuose, šeimos, bet ir tarpasmeniniuose, socialiniuose santykiuose, nes jos padeda integruoti mąstymo, veiklos, jausmų ir elgsenos būdus į bet kurią asmens gyvenimo sritį; 3) **kompleksiškai** ugdo aukštesnio laipsnio **mąstymo ir protavimo gebėjimus**, padeda lavinti savarankišką, kritišką, analitinį, refleksyvių mąstymą; 4) **daugiamatiškumas**, nes bendrosios kompetencijos padeda išsiugdyti gebėjimą suvokti ir susidoroti su kompleksinėmis problemomis (percepcinė dimensija), adekvačiai įvertinti situacijas ir imtis tinkamų sprendimų (norminė dimensija), ugdytis tinkamą socialinę orientaciją ir pasitikėjimą žmonėmis (kooperacinė dimensija), su(si)vokti, kas vyksta savo ir kitų žmonių gyvenime, bei gebėti tai apibūdinti (naratyvinė dimensija)¹¹.

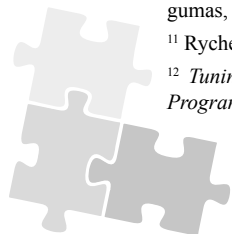
Bendrujų kompetencijų sąrašas pateiktas „Tuning“ 2010 m. leidinio antrajame priede¹².

⁹ Daugiau apie bendrasias kompetencijas žr. *Tuning Education Structures in Europe. A Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes.* 2010, 21. http://www.deusto-publicaciones.es/ud/openaccess/tuning/forms_tuning/form_tuning26.html [žiūrėta 2011 04 03]. Bendrosios kompetencijos ir jų vertinimo metodika labai išsamiai aprašyta ir leidiniuose: Sanchez A. V., Ruiz M. P. (eds.). *Competence-based learning. A proposal for the assessment of generic competences.* University of Deusto, 2008; *Europos švietimo struktūrų suderinimas. Universitetų indėlis į Bolonijos procesą. Įvadas.* 2007, 20–23. Plg. *Tuning Education Structures in Europe. General brochure.*

¹⁰ Bendrosios kompetencijos skirstomos į: *instrumentines* (angl. *instrumental*), reikalingas tam tikram tikslui pasiekti, pvz.: loginis mąstymas, problemų sprendimas, kompiuterinis ar informacinis raštingumas; *tarpasmenines* (angl. *interpersonal*), apimančias bendravimą ir bendradarbiavimą, gebėjimą tinkamai reikšti savo jausmus, nuomones, išklausti ir suprasti kitus žmones, siekiant bendrų tikslų; *sistemines* (angl. *systemic*), kurios paremtos instrumentinėmis ir tarpasmeninėmis kompetencijomis ir yra susijusios su gebėjimu įžvelgti tam tikroje srityje egzistuojančią sistemą, keisti planus tobulinant esamas sistemas ir kurti naujas, pvz.: žinių taikymas praktikoje, lyderystė, kūrybingumas, iniciatyvumas (*Europos švietimo struktūrų suderinimas. Universitetų indėlis į Bolonijos procesą. Įvadas*, 20–23).

¹¹ Rychen and Salganik. 2006; cit. pgl. Sanchez A. V., Ruiz M. P. (eds.), *op. cit.*

¹² *Tuning Education Structures in Europe. A Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes*, 63–64.

Čia įvardijamos keliolika bendrųjų kompetencijų:

- gebėjimas analizuoti ir sisteminti,
- gebėjimas organizuoti ir planuoti,
- gebėjimas žinias taikyti praktikoje,
- savarankiškumas: gebėjimas dirbti savarankiškai,
- gebėjimas bendrauti žodžiu ir raštu gimtąja kalba,
- gebėjimas bendrauti žodžiu ir raštu užsienio kalba,
- gebėjimas dirbti grupėje ir prisiimti atsakomybę už patikėtą užduotį,
- gebėjimas dirbti tarptautinėje aplinkoje,
- kitų šalių kultūrų ir papročių supratimas,
- gebėjimas mokytis,
- gebėjimas naudotis informacinėmis technologijomis,
- informacijos apdorojimas: gebėjimas rasti ir analizuoti informaciją iš skirtingų šaltinių,
- gebėjimas prisitaikyti prie naujų situacijų,
- iniciatyvumas ir verslumas,
- gebėjimas būti kritiškam ir savikritiškam,
- lyderiavimas,
- projektų rengimas ir jų vadyba.

Rekomenduojama kūrybiškai naudoti šį sąrašą savo programos kompetencijoms apibrėžti. Formuluojuant bendrąsias kompetencijas, siūloma įvardyti kompetenciją trumpai, o po dvitaškio ją išplėsti paaiškinant, **pavyzdžiui:**

Tarpkultūrinė kompetencija: gebėjimas dirbti daugiakultūroje aplinkoje, bendraujant ir bendradarbiaujant su įvairių kultūrų atstovais.

Arba galima nurodyti tik paaiškinimą. Pateikiamas Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA) *muzikos atlikimo (fortepijonas)* bakalauro studijų programos parodomąjį aprašo **pavyzdys:**

Tarpasmeniniai ir bendravimo įgūdžiai: gebėjimas bendrauti, gebėjimas dirbti grupėje
Gebėjimas dirbti ir tobulėti savarankiškai
Kritiškas ir savikritiškas mąstymas
Gebėjimas prisitaikyti prie naujų situacijų, gebėjimas spręsti problemas
Gebėjimas valdyti kūną ir emocijas scenoje

2.2.1.2. Dalykinės kompetencijos (specialiosios profesinės kompetencijos)

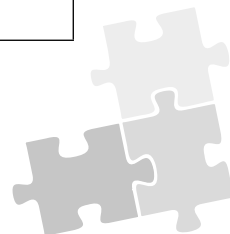
Be bendrųjų kompetencijų, kiekvienoje programoje numatomos **dalykinės kompetencijos** (angl. *subject specific competences*). Tai kompetencijos, susijusios su konkrečia studijuojama dalykine sritimi. Dalykinių kompetencijų **pavyzdžiai:**

Chemijos bakalauro studijų programa

Gebėjimas atlikti standartines laboratorines procedūras, sintetinti ir analizuoti chemines medžiagas, dirbti su standartine chemine aparatūra, taikyti fizikinius tyrimo metodus.

Socialinio darbo studijų programa

Gebėjimas daryti įtaką socialinei politikai, analizuoti ir vertinti socialinius procesus, pasitelkiant socialinio darbo teorijas bei tyrimus ir praktiką.

Rekomenduojama išskirti **8–15 pagrindinių kompetencijų**, kurios geriausiai atspindi programos tikslą ir pobūdį (paprastai programoje jų ugdoma ir daugiau). Pirmiausia apibrėžiamos bendrosios kompetencijos, paskui – dalykinės¹³. Reikia prisiminti, kad įtraukiant kurią nors kompetenciją į programos kompetencijų sąrašą būtina numatyti ir konkrečius studijų dalykus (modulius), kurie padės ugdyti šią kompetenciją.

Kompetencijas apibrėžia studijų programos komitetas (tose aukštosiose mokyklose, kuriose jie egzistuoja) – programos vykdytojai, dėstytojai, ir socialiniai dalininkai (esami ir potencialūs darbdaviai, studentų atstovai, alumnai). Norint parinkti šiuolaikinės visuomenės poreikius atitinkančias kompetencijas, reikia atlikti profesinės veiklos tyrimą, kurio svarbiausia dalis yra darbdavių apklausa, parodanti, ko labiausiai reikia konkrečioje profesinės veiklos srityje. Tačiau nereikėtų pervertinti apklausos reikšmės, nes negalima vadovautis vien darbdavių nuomone.

6 pavyzdys. VU vokiečių filologijos bakalauro studijų programoje ugdomos kompetencijos.

Bendrosios kompetencijos	
1.	Gebėjimas dirbti ir mokytis savarankiškai, taikyti įgytas žinias praktikoje: gebėjimas organizuoti savo darbą ir mokymąsi, pasirenkant tinkamas strategijas užduotims atlikti
2.	Analitinis ir kritiškas mąstymas: gebėjimas analizuoti, įžvelgti sąsajas ir vertinti informaciją (reiškinius, dalykus, žmonių poelgius ir kt.)
3.	Valstybinės ir užsienio kalbų mokėjimas: gebėjimas bendrauti valstybine kalba dalykinėse situacijose ir užsienio (kitos nei vokiečių) kalbos pagrindai
4.	Tarpkultūrinė kompetencija ir gebėjimas dirbti grupėje vadovaujantis bendražmogiškais vertybėmis: gebėjimas dirbti daugiakultūroje aplinkoje, bendrauti ir bendradarbiauti siekiant bendrų tikslų
5.	Nusiteikimas mokytis ir siekti kokybės: gebėjimas vertinti kokybę ir nusiteikimas nuolatos tobulėti
6.	Kūrybingumas: gebėjimas naujoviškai ir originaliai reaguoti į įvairias situacijas
Dalykinės kompetencijos (specialiosios profesinės kompetencijos)	
7.	Esminės kalbotyros žinios ir gebėjimai: kalbos kaip reiškinio ir kalbotyros kaip mokslo disciplinos suvokimas
8.	Vokiečių kalbos sistemos supratimas ir analizė įvairiais lygmenimis: fonetikos, morfologijos, sintaksės, leksikologijos ir kt.
9.	Esminės literatūros mokslo žinios ir gebėjimai: literatūros kaip reiškinio ir literatūrologijos kaip mokslo disciplinos suvokimas
10.	Vokiečių literatūros supratimas ir analizė: gebėjimas analizuoti ir interpretuoti vokiečių, austrų, šveicarų literatūrą kaip reiškinį
11.	Vokiškai kalbančių šalių kultūros supratimas: gebėjimas suprasti ir paaiškinti vokiečių, austrų, šveicarų kultūros savitumą
12.	Vokiečių kalbos komunikaciniai gebėjimai (C1 / C2): klausymas, skaitymas, kalbėjimas, rašymas, vertimas
13.	Lietuvių kalbos žinios ir gebėjimai
14.	Kalbos (literatūros) tyrėjo kompetencija: gebėjimas savarankiškai atlikti lingvistinį ar literatūrologinį tyrimą, taikyti įgytas filologines žinias ir gebėjimus praktikoje
15.	Gebėjimas taikyti filologines žinias ir gebėjimus praktikoje (universitete ir už jo ribų): mokomoji ir profesinė praktika

¹³ Tuning Education Structures in Europe. A Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes, 41–42.

7 pavyzdys. VU *socialinio darbo* bakalauro studijų programos parodomajame apraše¹⁴ skiriamos kompetencijos, tarp kurių bendrosios kompetencijos paminėtos išsamiau jų nepristatant.

Bendrosios kompetencijos	
1.	Gebėjimas organizuoti ir planuoti
2.	Gebėjimas vertinti kritiškai ir savikritiškai
3.	Tarpasmeniniai gebėjimai
4.	Gebėjimas dirbti daugiakultūreje aplinkoje
5.	Gebėjimas mokytis
6.	Iniciatyvumas ir verslumas
Dalykinės kompetencijos (specialiosios profesinės kompetencijos)	
7.	Kurti abipusio pasitikėjimo santykį su klientu, siekiant optimalaus socialinio funkcionavimo ir veikiant neapibrėžtose situacijose
8.	Organizuoti bei vertinti socialinę pagalbą, taikyti įvairius socialinio darbo metodus, pagalbos strategijas, vadovaujantis nacionaliniais, tarptautiniais teisės aktais ir profesine etika
9.	Inicijuoti ir įgyvendinti inovatyvias socialinių problemų prevencijos programas ir socialinės pagalbos strategijas, siekiant socialinio teisingumo, asmens bei visuomenės gerovės ir žmogaus teisių įgyvendinimo
10.	Bendradarbiauti su socialinio darbo, kitų profesijų atstovais ir institucijomis, siekiant efektyvios socialinės pagalbos
11.	Daryti įtaką socialinei politikai, analizuoti ir vertinti socialinius procesus, pasitelkiant socialinio darbo bei kitų sričių teorijas, šalies bei tarptautinius tyrimus ir praktiką
12.	Plėtoti ir įtvirtinti socialinio darbo profesiją, atliekant tyrimus naujoms socialinio darbo žinioms įgyti ir socialinio darbo praktikai tobulinti
13.	Tobulinti savo profesinę veiklą, remiantis istoriškai sukauptos socialinio darbo ir socialinės pagalbos patirties kritiniu vertinimu bei laikantis mokymosi visą gyvenimą principo

2.2.2. Pagrindiniai studijų programos siekiniai – numatomi, siekiami studijų rezultatai

Apibrėžus ugdomo specialisto paveikslą ir jam reikalingas kompetencijas, reikia numatyti, kokių lygiu, kuriuos kompetencijų elementus studijų programoje numatoma (įsipareigojama) išugdyti. Tai padaroma suformuluojant studijų programos **studijų siekinius, kurie apibrėžia ugdomos kompetencijos lygį**. Šių siekinių pagrindu konstruojami pagrindiniai programos siekiniai, kurie tampa pagrindinėmis gairėmis gretutinės studijų programos siekiniams apibrėžti.

Studijų siekiniai (angl. *programme learning outcomes*, PLOs) – tai teiginiai, nusakantys, ką studentas turėtų žinoti, suprasti ir gebėti padaryti, sėkmingai baigęs tam tikrą studijų proceso dalį – studijų dalyką, modulį ir (ar) visą studijų programą. Studijų siekiniai apibrėžia studento siekiamą kompetencijų lygį ir yra studijų programos aprašo dalis*.

** Studijų kokybės vertinimo centro metodiniuose nurodymuose siūloma vartoti studijų rezultatų sąvoką, tačiau ji yra dvireikšmė: reikia skirti numatomus, siekiamus studijų rezultatus (angl. *intended learning outcomes*) ir studento realiai pasiektus studijų rezultatus (angl. *achieved learning outcomes*). Siūloma vartoti studijų siekinių sąvoką, o studento įgyvendintus siekinius galima pavadinti studento pasiekimais. Studento pasiekimai yra studento pasiektas individualus kompetencijų lygis, kuris nustatomas vertinant studijų siekinius (programos, modulio ar dalyko).

¹⁴ Gevorgianienė V. et al., *op. cit.*

Kadangi studijų siekiniai padeda nustatyti, ar ir koku lygiu studentas įgijo tam tikras kompetencijas, juos reikia formuluoti nurodant lygį, kurio siekiama, ir taip, kad jie būtų pamatuojami (įvertinami), t. y. jie turi būti konkretūs ir aiškūs, suformuluoti objektyviai, turi būti realiai įgyvendinami, reikšmingi siekiant studijų programos tikslo.

Gerai suformuluotus studijų siekinius sudaro šie elementai: a) veiksmožodis (ar veiksmožodinis žodžių junginys), b) siekinio tipas (žinios, supratimas, gebėjimas ir t. t.), c) dalykas (tema, objektas), d) siekiamas lygis ir e) apimtis (ar kontekstas).

8 pavyzdys. *Kalbotyros* magistrantūros studijų programoje ugdomos kalbos tyrėjo kompetencijos lygio detalizavimas studijų siekiniu.

Kompetencija	Studijų siekinys (kompetencijai pamatuoti)				
Kalbos tyrėjo kompetencija: gebėjimas savarankiškai tirti kalbos reiškinius, atlikti lingvistinius tyrimus	Gebės išspręsti tyrimo problemą, laikydamasis akademinės etikos ir vertybių, pasirinkti tinkamą empirinę medžiagą, tyrimo metodus ir bibliografinius šaltinius, kritiškai aprašyti atlikto lingvistinio tyrimo rezultatus ir pateikti išvadas 20 puslapių moksliniu tekstu.				
	Veiksmožodis	Tipas (kaip?)	Dalykas (objektas)	Standartas	Apimtis
	Išspręsti, aprašyti	Pasirinkdamas tinkamą empirinę medžiagą, metodus ir bibliografinius šaltinius	Tyrimo problema, lingvistinio tyrimo rezultatai	Kritiškai, mokslinis tekstas, išvados	20 puslapių semestro rašto darbas

Studijų siekinius formuluoja aukštųjų mokyklų dėstytojai kartu su vidaus ir išorės socialiniais dalininkais. Siekiniams formuluoti galima naudoti **Dublino aprašus**, kurie apibrėžia penkis descriptorius, implikuojančius ir vertybinį bei etinį studijų krypties pagrindą: 1) žinios ir supratimas, 2) žinių ir supratimo taikymas, 3) sprendimų priėmimas, 4) bendravimas, 5) gebėjimas mokytis¹⁵.

9 pavyzdys. Kvalifikacinio laipsnio reikalavimai pagal Dublino aprašus.

Bakalauro kvalifikacinis laipsnis, nurodantis, kad baigta <i>pirmoji studijų pakopa</i> , suteikiamas studentui, kuris:	Magistro kvalifikacinis laipsnis, nurodantis, kad baigta <i>antroji studijų pakopa</i> , suteikiamas studentui, kuris:
<ul style="list-style-type: none"> parodo vidurinį išsilavinimą viršijantį žinojimą ir supratimą, remiasi pažangiais studijuojamos srities vadovėliais, yra informuotas apie kai kuriuos šiuolaikinius studijuojamos krypties pasiekimus; gali savo studijų srities žinias ir supratimą taikyti taip, kad parodytų argumentavimo, problemų sprendimo kompetencijas ir profesionalų požiūrį į darbą ar profesiją; geba rinkti ir interpretuoti relevantiškus (dažniausiai savo studijuojamos srities) duomenis, reikalingus reflektviai apmąstomoms tam tikroms socialinėms, mokslinėms ar etinėms problemoms spręsti; geba perteikti informaciją, idėjas, problemas ir sprendimus, bendraudamas su specialistais ir ne specialistais; įgijo tokių mokymosi įgūdžių, kurie būtini reikalaujančioms daugiau savarankiškumo studijoms tęsti. 	<ul style="list-style-type: none"> parodo labiau išplėtotą ir (ar) nuodugnesnį, nei įgytą per bakalauro studijas, žinojimą bei supratimą ir galimybes originaliai plėtoti, taikyti idėjas dažniausiai mokslinių tyrimų kontekste; geba taikyti žinias ir problemų sprendimo gebėjimus naujoje ar nepažįstamoje aplinkoje, platesniuose (ar daugiadalykiuose) kontekstuose, susijusiuose su studijuojama sritimi; įgijo gebėjimą integruoti žinias, susidoroti su kompleksinėmis problemomis ir priimti sprendimus (angl. <i>make judgements</i>), turėdamas nepakankamą ar ribotą informaciją, ir gebėjimą reflektviai apmąstyti socialinės ir etinės atsakomybės aspektus; geba specialistų ir ne specialistų auditorijoms aiškiai ir nedviprasmiškai pateikti savo išvadas, logiškai jas pagrįsdamas turimomis žiniomis ir padarytais sprendimais; įgijo savarankiško mokymosi įgūdžių, kurių reikia studijoms toliau tęsti.

¹⁵ Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards. 2004. http://www.uni-due.de/imperia/md/content/bologna/dublin_descriptors.pdf [žiūrėta 2011 03 27].

Pastaba. Kadangi pavyzdys apibrėžia laipsnio reikalavimus, tai deskriptoriai pristatomi esamuju laiku. Tačiau programos siekiniuose šie deskriptoriai vartojami būsimuoju laiku, nes studentas dar tik siekia kvalifikacinio laipsnio.

Profesinio bakalauro (kolegijos absolvento), bakalauro ir magistro laipsnių reikalavimai yra skirtingo sudėtingumo, todėl ir siekiniai turėtų skirtis.

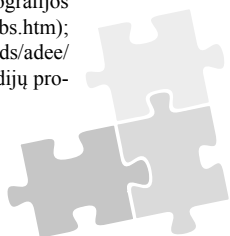
10 pavyzdys. *Socialinio darbo* krypties kompetencijos ir jų lygio apibūdinimas studijų siekiniais¹⁶.

Bendroji kompetencija	Gebėjimas organizuoti ir planuoti		
	Profesinis bakalauras	Bakalauras	Magistras
Studijų siekiniai	Gebės numatyti laiką užsibrėžtam tikslui pasiekti ir laikytis nustatytų terminų. Gebės diferencijuoti pirmą ir antrąjį veiklos etapus. Gebės planuoti veiklos / projekto pakopas, naudodamasis pateiktomis gairėmis.	Gebės paskirstyti vaidmenis komandos nariams veiklos tikslui pasiekti. Gebės pakoreguoti veiklą, atsižvelgdamas į veiklos rezultatų analizę ir ekspertų rekomendacijas. Gebės planuoti veiklą, kritiškai įvertindamas prieštarinę informaciją iš skirtingų šaltinių.	Gebės planuoti sudėtingą veiklą, susidedančią iš įvairių tarpusavyje susijusių uždavinių. Gebės pakoreguoti planą jo įgyvendinimo procese, atsižvelgdamas į situacijos pokytį. Gebės planuoti veiklos etapus, apibrėždamas nenumatytą situacijos riziką.
Dalykinė kompetencija (specialioji profesinė kompetencija)	Gebėjimas daryti įtaką socialinei politikai, analizuoti ir vertinti socialinius procesus, pasitelkiant socialinio darbo, kitų sričių teorijas, tyrimus ir praktiką		
	Profesinis bakalauras	Bakalauras	Magistras
Studijų siekiniai	Gebės svarstyti socialinės pagalbos proceso klausimus ir teikti efektyvumo didinimo pasiūlymus.	Gebės vertinti socialinės pagalbos procesą, teikti teoretinius žiniomis ir tarpdalykinę praktiką grįstus pasiūlymus, kurie suponuotų socialinės pagalbos efektyvumo didinimą. Gebės kritiškai vertinti Lietuvos ir užsienio šalių socialinės apsaugos sistemas, teikdamas Lietuvos socialinės apsaugos sistemos tobulinimo pasiūlymus.	Gebės pagrįsti iniciatyvas ir judėjimus, siekiančius mažinti socialinę atskirtį ir užtikrinančius socialinį teisingumą. Gebės kritiškai vertinti Lietuvos ir užsienio šalių socialinės apsaugos sistemas, analizuodamas teikiamų paslaugų efektyvumą.

Programos studijų siekinius taip pat yra apibrėžę įvairūs „Erasmus-Tuning“ teminiai tinklai¹⁷, kurie apibendrina įvairių Europos šalių įvairių studijų krypties patirtį. Programų rengėjams rekomenduojama pasidomėti, ar veikia aktualios studijų krypties „Erasmus-Tuning“ tin-

¹⁶ Gevorgianienė V. et al., *op. cit.*

¹⁷ Atitinkamos studijų krypties studijų siekinius apibrėžė Europos chemijos tinklas (<http://ectn-assoc.cpe.fr>); Informatikos studijų krypties kokybės užtikrinimo tinklas (<http://www.eqanie.eu>); muzikos tinklas „Polifonija“ (<http://www.polifonia-tn.org/Content.aspx?id=64>); geografijos tinklas „Herodotas“ (<http://www.herodot.net/geography-benchmark.html>); istorijos tinklas (<http://www.stm.unipi.it/ClioH/filecabinet/tabs.htm>); Europos inžinerijos tinklas (<http://www.enace.eu/the-enace-network/>); Odontologų rengimo asociacija (http://www.adee.org/cms/uploads/adee/TFI_Profile_Competence_2010.pdf). Dietologijos tinklas ir Europos dietologų asociacijų federacija apibrėžė visuomenės sveikatos studijų programų siekinius (<http://www.thematicnetworkdietetics.eu/everyone/3049/2980>).

klas¹⁸, kurio patirtis padeda integruoti į studijų programą tarptautiškumo dimensiją ir programą palyginti europiniame studijų krypties kontekste.

Taip pat galima naudoti B. S. Bloomo pažinimo tikslų taksonomiją (žinios, supratimas, taikymas, analizė, sintezė, vertinimas – kiekvienas lygmuo remiasi ankstesniuju), SOLO taksonomiją ar kitą¹⁹. Svarbu neapsiriboti žiniomis, reikia aprėpti įvairaus sudėtingumo lygmenis – nuo žinių iki vertinimo. Veiksmažodžiai, kuriuos galima vartoti formuluojant siekinius pagal B. S. Bloomo taksonomiją, pateikiami 1 lentelėje (sąrašas tikrai nėra baigtinis).

1 lentelė. Bloomo pažinimo tikslų taksonomijos taikymas

<p>6. Vertinimas Informacija, duomenys, procesas ir kt. vertinami pagal įvairius parametrus ir kriterijus, pateikiamos išvados.</p>	<p><i>Pagrįsti, įvertinti, rekomenduoti, apginti, prognozuoti, kritiškai palyginti ir t. t.</i></p>
<p>5. Sinezė Atskiri elementai, dalys jungiami į visumą, į sistemą.</p>	<p><i>Išplėtoti, sukurti, susieti, sudaryti planą, susisteminti, apibendrinti ir t. t.</i></p>
<p>4. Analizė Visuma skaidoma į sudėtinges dalis.</p>	<p><i>Analizuoti, skirstyti, grupuoti, klasifikuoti, išskirti (pvz.: sudedamąsias dalis, požymius), ištirti, palyginti ir t. t.</i></p>
<p>3. Taikymas Įgytos žinios (teorijos, taisyklės, dėsniai ir pan.) taikomos įvairiose situacijose.</p>	<p><i>Taikyti, apskaičiuoti, surasti, vartoti ir t. t.</i></p>
<p>2. Supratimas Informacijos atpažinimas, paaiškinimais kitais žodžiais, pavaizdavimas kita forma.</p>	<p><i>Apibrėžti, paaiškinti, pavaizduoti, iliustruoti, parafrazuoti, interpretuoti, verstti ir t. t.</i></p>
<p>1. Žinios Informacijos (teorių, faktų) atgaminimas, pateikimas iš atminties. Pats žemiausias lygmuo.</p>	<p><i>Atpažinti, išvardyti, aprašyti, atpasakoti, pristatyti ir t. t.</i></p>

Kiekvienai programos kompetencijai formuluojami keli programos studijų siekiniai. Kaip galėtų atrodyti muzikos atlikimo (fortepijono specializacijos) bakalauro studijų programos kompetencijos ir siekiniai, iliustruoja 11 pavyzdys.

¹⁸ Parengtos rekomendacinės studijų programų rengimo ir įgyvendinimo priemonės apima šias studijų kryptis: verslo administravimą, muziką, ugdymą, Europos studijas, chemiją, fiziką, istoriją, profesinę terapiją, matematiką, slaugą (*Reference Points for the Design and Delivery of Degree Programmes in Business, Earth Sciences, Music, Education, European Studies, Chemistry, Physics, Occupational Therapy, History, Mathematics, Nursing*).

¹⁹ Žr. Bulajeva T. *Dalyko vertinimo sistemos kūrimas: kaip sukurti studentų pasiekimų vertinimo metodiką*. Vilnius, 2007, 49–64. <http://www.esec.vu.lt/lt/public/Vertinimo%20metodika.pdf> [žiūrėta 2011 03 27].

11 pavyzdys. LMTA atlikimo meno (fortepijono) bakalauro studijų programos²⁰ kompetencijos ir studijų siekiniai.

Bendrosios kompetencijos		Studijų programos siekiniai	
1.	Tarpasmeniniai ir bendravimo gebėjimai (gebėjimas bendrauti, gebėjimas dirbti grupėje)	1.1	Gebės efektyviai bendrauti ir bus socialiai aktyvus, organizuodamas ir įgyvendindamas mažiausiai du pasirinktus skirtingus (kamerinės muzikos, socialinius, tarpdalykinius) projektus.
		1.2	Gebės efektyviai bendrauti su ne specialistų auditorija ir integruotis į skirtingus kultūrinius kontekstus, dalyvaudamas bent viename projekte, vykstančiame netradiciniame (neakademiame) kontekste.
2.	Kritiškas ir savikritiškas mąstymas	2.1	Gebės kritiškai, konstruktyviai ir argumentuotai vertinti savo ir kitų darbo kokybę meistrškumo pamokų (angl. <i>performance class</i>) ir pagrindinio instrumento / dainavimo baigiamųjų egzaminų aptarimo metu.
		2.2	Gebės kritiškai mąstyti, sklandžiai ir argumentuotai reikšti mintis žodžiu (pokalbiai ir atsiskaitymai žodžiu) ir raštu (atsiskaitymai raštu), aptardamas esminius klausimus, susijusius su muzikos istorija, kūrimu, suvokimu ir muzikos atlikimu įvairiuose kultūriniuose ir socialiniuose kontekstuose, taip pat etinius ir mokslinius klausimus, susijusius su muziko profesija.
3.	Gebėjimas prisitaikyti prie naujų situacijų, gebėjimas spręsti problemas	3.1	Gebės efektyviai taikyti įvairiose situacijose savo vaizduotę, intuityją, emocinį suvokimą, gebėjimą greitai mąstyti ir dirbti kūrybiškai, sprendžiamas problemas, susijusias su mažiausiai dviejų pasirinktų skirtingų (kamerinės muzikos, socialinių, tarpdalykinių ar kt.) projektų įgyvendinimu.
4.	Gebėjimas valdyti kūną ir emocijas scenoje	4.1	Gebės kontroliuoti ir pagal galimybes išvengti psichologinių problemų – nerimo ir streso, susijusio su viešu muzikos atlikimu egzaminų, atsiskaitymų ir viešų koncertų metu.
5.	Gebėjimas dirbti ir tobulėti savarankiškai	5.1	Siekdamas užsibrėžtų tikslų bus motyvuotas, gebės dirbti, savarankiškai kaupdamas, analizuodamas ir interpretuodamas informaciją, plėtoti idėjas ir jas kritiškai argumentuoti.
Dalykinės kompetencijos		Studijų programos siekiniai	
6.	Gebėjimas profesionaliai atlikti skirtingų stilių, žanrų ir formų muziką, gebėjimas įgyti ir tobulinti meninės raiškos ir atlikimo technikos įgūdžius	6.1	Gebės kurti ir įgyvendinti savo menines idėjas improvizuodamas ir bus išlavinęs reikalingus jų išraiškai įgūdžius.
		6.2	Bus išmokęs (išstudijavęs) ir atlikęs pasirinktos specializacijos pirmosios pakopos repertuaro reikalavimus atitinkančius skirtingų stilių, žanrų ir formų kūrinius.
7.	Išmanyti skirtingų stilių, žanrų ir formų muzikos interpretacijos tradicijas	7.1	Gebės apibūdinti muzikos stilių interpretacijos ypatumus, juos palyginti ir tinkamai panaudoti muzikos atlikimo praktikoje.
		7.2	Gebės profesionaliai groti įvairių sudėčių ir stilių ansambliuose.
8.	Gebėjimas viešai atlikti repertuarą įvairiuose kultūriniuose ir socialiniuose kontekstuose, plėtoti viešų pasirodymų patirtį	8.1	Bus sukaupęs platų, ne mažesnės nei pasirinktos specializacijos bakalauro programos reikalavimus atitinkančios apimties, koncertinį repertuarą ir jo atlikimo ne mažiau kaip dviejuose skirtinguose (kultūriniuose, socialiniuose) kontekstuose patirtį.
9.	Gebėjimas pasirinkti ir taikyti efektyviausią instrumento valdymo ir muzikos atlikimo techniką	9.1	Bus savarankišku darbu sukaupęs efektyvią mokymosi ir repetavimo patirtį, reikalingą muzikos atlikimui tobulinti.
		9.2	Bus išlavinęs gerus technikos ir laikysenos įpročius, kurie leistų jam valdyti savo kūną efektyviausiu ir nežalingu būdu.

²⁰ Rimšaitė R., Umbrasienė V. *Muzikos studijų krypties kompetencijų plėtotės metodika*. Vilnius, 2011. http://www.ects.cr.vu.lt/Projekto_rezultatai

10.	Išmanyti muzikos kalbą (muzikos teoriją, analizę, harmoniją, polifoniją), komponavimo techniką	10.1	Gebės atpažinti skambančią muziką, gebės metodiškai analizuoti jos struktūrą ir komponavimo techniką.
		10.2	Žinos ir gebės apibūdinti svarbiausius muzikos kalbos elementus ir struktūrinius muzikos darinius, supras jų sąveiką.
11.	Išmanyti muzikos istoriją ir kontekstus	11.1	Žinos pagrindinius muzikos istorijos faktus ir įvairių kultūrų kūrybą, gebės atpažinti ir apibūdinti jų savybes.
		11.2	Žinos pagrindinius rašytinius muzikos istorijos šaltinius.
12.	Gebėjimas suprasti teorinių ir praktinių studijų tarpusavio ryšius	12.1	Gebės apibūdinti ir paaiškinti sąsajas ir sąryšius tarp teorinių ir praktinių pasirinkto baigiamajam meno projektui repertuaro studijų.

2.2.3. Studijų programos ir kiekvieno dalyko (modulio) siekiniai

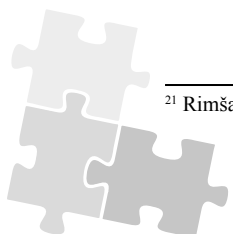
Kaip minėta, studijų programos siekiniai turi būti detalizuojami ir susiejami su konkrečiais studijų programos elementais, t. y. **moduliais** (jei programa yra modulinė) ar **dalykais** (jei programa yra dalykinė), kurie padeda jų siekti. Kitaip tariant, programos siekiniai turi atsispindėti modulių ar dalykų aprašuose. Du pagrindiniai dalykai, kuriuos čia reikėtų apgalvoti pirmiausia, yra **modulio ar dalyko tikslas** ir **modulio ar dalyko siekiniai**.

Dalyko (modulio) tikslas formuluojamas trumpai ir aiškiai, siejant jį su studijų programos kompetencijomis (bendrosiomis ir dalykinėmis). **Dalyko (modulio) studijų siekiniai** formuluojami taip, kad derėtų su visos studijų programos siekiniais. Dalyko (modulio) apraše juos reikia labiau detalizuoti, nurodyti daugiau siekinių, nei yra nurodyta programos siekinių sąrašė, nes kiekvienas modulis arba dalykas gali tiksliau atspindėti studijuojamos programos ir profesinio lauko specifiką.

12 pavyzdys. LTMA *atlikimo meno* bakalauro studijų programos *fortepijono* dalyko studijų siekiniai, apibūdinantys dalyko tikslą²¹.

Dalyko tikslas
Siekiami ugdyti: kritišką ir savikritišką mąstymą (2); gebėjimą valdyti kūną ir emocijas scenoje (4); gebėjimą dirbti ir tobulėti savarankiškai (5); gebėjimą profesionaliai atlikti skirtingų stilių, žanrų ir formų fortepijoninę muziką, gebėjimą įgyti ir tobulinti meninės raiškos ir atlikimo technikos įgūdžius (6); skirtingų stilių, žanrų ir formų muzikos interpretacijos tradicijų išmanymą (7); gebėjimą pasirinkti ir taikyti efektyviausią instrumento valdymo ir muzikos atlikimo techniką (9).
Studijų siekiniai
<ul style="list-style-type: none"> • Gebės objektyviai vertinti savo galimybes ir gebės pasirinkti atitinkamo sudėtingumo muzikos kūrinių programą (2.1). • Gebės kontroliuoti ir pagal galimybes išvengti psichologinių problemų – nerimo ir streso, susijusio su viešu muzikos atlikimu egzaminų ir atsiskaitymų metu (4.1). • Kaups savarankiško mokymosi ir repetavimo patirtį, reikalingą muzikos atlikimo įgūdžiams tobulinti (5.1). • Žinos pagrindinį koncertinį fortepijono repertuarą, bus išmokęs, surepetavęs ir gebės profesionaliai (techniškai, meniškai ir stilingai) atlikti privalomąją bakalauro 2 semestro muzikinę programą (6.2). • Gebės suprasti atliekamo repertuaro interpretacijos tradicijas ir profesionalaus atlikimo standartus, gebės taisyklingsiai atlikti privalomąjį 2 semestro repertuarą instrumento valdymo, muzikinio teksto, formos, žanro ir stiliaus požiūriais (7.1). • Išlavins gerus technikos ir laikysenos įpročius, kurie leistų valdyti savo kūną efektyviausiu ir nekenksmingu sveikatai būdu (9.2).

²¹ Rimšaitė R., Umbrasienė V., *op. cit.*

13 pavyzdys. *Heterociklinių junginių chemijos* dalyko²² indėlis ugdant *chemijos* magistrantūros programoje numatytas kompetencijas.

Dalyko tikslas
Siekiami ugdyti: a) bendrą problemų, susijusių su heterociklų chemija, supratimą; b) analitinę ir kritišką mąstymą (tai bendrosios kompetencijos), c) vertinti kitų tyrėjų atliktus darbus.
Studijų siekiniai
<ul style="list-style-type: none">
• Gebės išanalizuoti, palyginti ir įvertinti skirtingus konkretaus heterociklinio junginio sintezės kelius ir pasirinkti optimalų.
• Gebės nustatyti susidarančio ciklinio junginio nesotumo laipsnį ir įvertinti jo galimybę oksiduotis iki aromatinio.
• Gebės nustatyti ir įvertinti, kada, iki ar po ciklo susidarymo, geriausiai įvesti reikiamus pakaitus.
• Gebės įvertinti heterociklinio junginio chemines ir fizikines savybes, numatyti praktinio taikymo sritis ir galimybes.

2.2.4. Studijų programos planas: dalykų (modulių) sąsajos su kompetencijomis ir studijų siekiniais

Studijų programos plane nurodomi visi studijų programą sudarantys struktūriniai vienetai (moduliai arba dalykai), išdėstant juos akademiniais metais (kursais).

Modulinėse studijose gali dingti studijų semestro ir sesijos samprata, nes moduliai gali būti dėstomi intensyviais ciklais, kai tradiciniu laikomas sesijos laikotarpis taip pat tampa modulio studijų dalimi. Tokiu atveju studentas atsiskaito pagal paskelbtą modulio tvarkaraštį. Studentui svarbu per vienus akademinis metus sukaupti 60 kreditų. Kreditų išdėstymo pusiausvyra akademinį metų laikotarpiu gali padėti išlaikyti nuoseklų studijų krūvį.

Ties kiekvienu dalyku (moduliu) pažymima, kurioms studijų programos kompetencijoms ugdyti jis skirtas ir kurie studijų siekiniai taikomi, norint pamatuoti, ar (ir kiek) pasiekta kompetencija (žr. 1 priedo „Programos aprašo parodomosios formos“ lentelę „Studijų planas“).

Kokia apimtis kreditais skiriama vienam ar kitam dalykui (moduliui), priklauso nuo suformuluotų kompetencijų ir siekinių. Jei kuri nors kompetencija yra sudėtingesnė ir svarbesnė nei kitos, jai skiriama daugiau kreditų ir daugiau programos dalykų ar modulių siekia ugdyti vieno ar kitokius jos elementus.

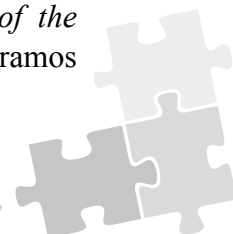
Būtina apmąstyti programos dalykų (modulių) seką, nurodyti, kurie turi būti studijuojami pirmiausia, nes jie sukuria pagrindą tolesnėms studijoms, kuriuos rekomenduojama studijuoti greta, nes jie papildo vienas kitą.

Taigi planas parodo studijų programos (visumos) ir jos struktūrinių elementų sąsajas, visą studentų mokymosi progresiją, laipsnišką studento tobulėjimą. Rengiant studijų planą, svarbu atsižvelgti į akademinį turinį ir siekiamą lygį bei nepamiršti, kad vienas iš pagrindinių aukštojo mokslo tikslų yra skatinti studentų savarankišką mokymąsi. Šis tikslas nulemia dėstymo ir studijų metodikos kaitą. Svarbus tampa studentų *darbo krūvio*, išreikšto kreditais, subalansavimas laiko (mokslo metais ir ciklais (semestrais) ir kiekvieno programos komponento požiūriu.

2.3. Kiti studijų programos elementai: studijų programos charakteristika (profilis)

Svarbu apibūdinti ir **studijų programos profilį** (angl. *profile (characteristics) of the programme*). Studijų programos profilis – tai trumpa programos charakteristika: programos

²² Beganskienė A. et al., *op. cit.*

turinys, pobūdis ir jos skiriamieji bruožai²³. **Studijų programos profilio aprašas** – tai pagrindinių studijų programos ypatybių, bruožų ir konkrečių tikslų aprašas, apibūdinantis studijų programos išskirtinumą iš kitų studijų programų. Toliau atskleidžiami charakteristikos (profilio) aprašo sudėtinių dalių pagrindiniai požymiai.

2.3.1. Studijų programos turinys: dalykų (modulių) grupės arba makromoduliai

Aprašant programos turinį, svarbu išvardyti jo esminius struktūrinius elementus, pavyzdžiui: dalykų grupes, modulių grupes, makromodusius arba dalykų blokus (angl. *study content: discipline(s), subject area(s)*), ir jų procentinį santykį (skliaustuose), ypač jei programa yra tarpdalykinė.

14 pavyzdys. *Skandinavistikos ir Europos studijų* magistrantūros programos turinio dalių santykis.

Skandinavistikos ir Europos studijų magistrantūros programą sudaro skandinavistika (skandinavų kalba, kalbotyra, literatūra, kultūra) ir Europos studijos (**75 : 25**).

2.3.2. Studijų programos pobūdis

Studijų programos pobūdis (angl. *orientation of the programme*) gali būti **taikomasis**, labiau orientuotas į praktinę profesinę veiklą, arba **akademiniis**, orientuotas į mokslinę tiriamąją veiklą. Reikėtų paminėti, ar programa yra universalesnė, teikianti platų akademinį išsilavinimą, ar rengianti konkretaus siauresnio profilio specialistus, o gal derinanti abu aspektus (angl. *general and (or) specialist focus*).

15 pavyzdys. *VU socialinio darbo* programos bakalauro studijų programos praktinė orientacija.

Programa orientuota į kritišką tyrimais grįstą socialinio darbo žinių, įgūdžių ir principų taikymą praktikoje.

2.3.3. Studijų programos skiriamieji bruožai

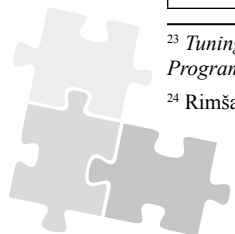
Studijų programos skiriamieji bruožai (angl. *distinctive features*) – tai, kuo ši studijų programa skiriasi nuo kitų tos pačios krypties studijų programų, kuo ji ypatinga.

16 pavyzdys. *LMTA atlikimo meno (fortepijono)* bakalauro studijų programos skiriamieji požymiai²⁴.

Skatinama įgyti tarptautinės patirties renkantis dalines studijas užsienyje (nuo 1 semestro iki 1 akademinį metų visos studijų programos laikotarpiu) pagal mainų programas. Skatinamas papildomas specializacijos dalykinių kompetencijų ir bendrųjų kompetencijų tobulinimas formaliuoju (pasirenkant muzikos krypties ar kitų krypties studijų dalykus arba gretutines pedagogikos studijas) ir neformaliuoju būdu (profesijos praktika, meistriškumo kursai, koncertinė veikla, projektinė veikla, konkursinė veikla; prioritetas suteikiamas dalyvaujantiems tarpdalykiniuose, tarptautiniuose ir socialiniuose projektuose).

²³ Tuning Education Structures in Europe. A Guide to Formulating Degree Programme Profiles. Including Programme Competences and Programme Learning Outcomes. 2010, 33–34. http://archimedes.ee/enic/File/Tuning_Guide_Publicada_CoRe.pdf [žiūrėta 2011 04 03].

²⁴ Rimšaitė R., Umbrasienė V., *op. cit.*

2.3.4. Reikalavimai stojantiesiems ir ankstesnio mokymosi pripažinimo galimybės

Anglų kalba šis atributas įvardijamas kaip *admission requirements and specific arrangements for recognition of prior learning*. Nurodomas minimalus stojančiųjų išsilavinimas, pavyzdžiui, vidurinis išsilavinimas (stojant į bakalauro programą).

Taip pat galima nurodyti papildomus reikalavimus, konkursinio balo skaičiavimo formulę ir t. t.

17 pavyzdys. Reikalavimai stojantiesiems į VU *chemijos* magistrantūros programą²⁵.

Minimalus išsilavinimas – chemijos, biochemijos, bioinžinerijos, cheminės inžinerijos kryptių bakalauro laipsnis. Priėmimo konkursinis balas formuojamas iš analizinės chemijos, bendrosios chemijos, fizikinės chemijos, neorganinės chemijos, organinės chemijos, polimerų chemijos, biochemijos, kvantinės chemijos ir baigiamojo darbo pažymių.

Čia taip pat nurodoma, ar (ir kaip) pripažįstamas ankstesnis mokymasis (formalusis ir neformalusis), t. y. kokių pagrindų gali būti įskaityti anksčiau studijuoti dalykai. Vertėtų nurodyti, ar į magistrantūros studijų programą galima stoti baigus papildomasias studijas, ar yra galimybė stoti, pabaigus kitą studijų sritį ir kryptį.

2.3.5. Tolesnių studijų galimybės

Reikia trumpai apibūdinti tolesnių studijų galimybes (angl. *access to further studies*).

18 pavyzdys. *Socialinio darbo* ir *chemijos* magistrantūros programų tęstinumo galimybės.

Po socialinio darbo magistrantūros studijų gali toliau tęsti studijas, pavyzdžiui: psichoterapijos ir pan., taip pat galimos doktorantūros studijos (sociologijos, edukologijos kryptių).

Po chemijos magistrantūros studijų galima tęsti studijas su chemija arba biochemija susijusiose doktorantūros programose Lietuvoje ir užsienyje.

2.3.6. Profesinės veiklos galimybės

Absolventų profesinės veiklos galimybės (angl. *employability*) aprašomos, siejant jas su programos ugdymosi kompetencijomis ir įvardijant pagrindines veiklos sritis ar galimas atlikti pareigas.

19 pavyzdys. VU *socialinio darbo* bakalauro studijų programos absolvento galimybės įsidarbinti²⁶.

Socialinio darbo absolventai dirba mokslinį tiriamąjį arba praktinį darbą. Praktikoje eina vyresniojo socialinio darbuotojo pareigas, taip pat vadovaujančias pareigas (valstybinėse bei nevyriausybiniuose organizacijose, taip pat savivaldybėse ar departamentuose, administruojančiuose socialinės pagalbos sritį ir formuojančiuose jos politiką).

²⁵ Beganskienė A. et al., *op. cit.*

²⁶ Gevorgianienė V. et al., *op. cit.*

3. STUDIJŲ IR VERTINIMO METODAI, STUDIJŲ TURINYS IR STUDENTO DARBO KRŪVIS

Studijų proceso kaita. Pereinant prie studijų siekiniais grindžiamų studijų, keičiasi požiūris į dėstytojo ir studento veiklą bei studijų procesą. Atsiranda tokie studijų proceso didaktiniai akcentai, kurie parodo sėkmingą studijų siekinių (numatytų studijų rezultatų) pasiekimą. Šiame procese yra svarbūs šie esminiai elementai: 1) pasirenkama tokia *mokymo(si) strategija ir metodologija* (angl. *teaching-learning strategy and methodology*)²⁷, kuri gali užtikrinti, kad studentai įgis studijų programoje numatytas dalykines ir bendrąsias kompetencijas, todėl turi būti nurodomi pagrindiniai konkretūs studijų metodai, materialieji ir laiko ištekliai; 2) *studijų formos* (angl. *modalities*): nuolatinė (angl. *full-time*), iššęstinė (angl. *part-time*), nuotolinė (angl. *on-line*), mišraus mokymosi (angl. *blended-learning*), nuo jų priklauso auditorinio ir savarankiško studentų darbo santykis, realaus ir virtualaus studentų ir dėstytojų bendravimo pobūdis, studijų ir vertinimo metodai, e. mokymuisi reikalinga techninė bazė ir jos priežiūra; 3) *vadovavimas studijoms* – studentų mokymosi stebėseną – tampa labai svarbi naujoje studijų sistemoje, jos pagrindą sudaro individualus ir grupinis studentų konsultavimas (angl. *tutorials*), didaktinės paramos ir grįžtamosios informacijos apie savarankiškai atliktas studijų užduotis teikimas; 4) *vertinimo sistema*, kurią taikant būtų aišku, kas, kaip ir kada bus vertinama, kokie vertinimo kriterijai ir apibendrinamojo vertinimo dalių svoris.

3.1. Į studentą orientuoti studijų ir vertinimo metodai

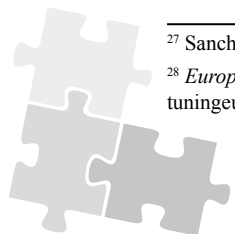
Šiuolaikiniai studijų metodai

Studijų metodai (angl. *teaching and learning methods*) – tai visa mokymo ir mokymosi veikla. Kaip studijų metodai dalykinėje literatūroje įvardijami ir tokie aukštosiose mokyklose paplitę studijavimo būdai kaip **paskaitos, seminarai, pratybos, laboratoriniai darbai, praktika**, tačiau tai tėra mokymo ir mokymosi veiklos kategorijos²⁸. Tai galima nurodyti paskirstant kontaktines valandas pagal temas (žr. toliau), o studijų metodų skiltyje jas reikėtų sukonkretinti, pavyzdžiui, kalbėti apie **probleminį dėstymą, įtraukiamąją paskaitą, filmų peržiūrą, minčių lietu, sąvokų žemėlapi, grupės diskusiją, debatus, rašinius, pateikčių rengimą ir pristatymą** ir t. t.

Į studentą orientuotose studijose studentas turi atsidurti mokymo(si) centre kaip aktyvus, priimantis sprendimus ir už juos atsakantis studijų proceso dalyvis. Norint tai įgyvendinti, reikia pasirinkti atitinkamus mokymo(si) metodus (2 lentelė).

²⁷ Sanchez A. V., Ruiz M. P. (eds.), *op. cit.*

²⁸ Europos švietimo struktūrų suderinimas. *Universitetų indėlis į Bolonijos procesą. Įvadas*. 2007, 137–138. http://tuning.unideusto.org/tuningeu/images/stories/template/Lithuanian_version.pdf [žiūrėta 2011 03 27]. Plg. *Tuning Education Structures in Europe. General brochure*.

2 lentelė. Mokymo(si) metodų orientacija į studentą arba dėstytoją²⁹

Dėstytojo ir studento vaidmuo	Veiklos sutelkimas į dėstytoją	Mokymo(si) metodai ir būdai
<p>Griežtai apibrėžtas Dėstytojas griežtai stebi studentų elgseną ir kontroliuoja jų veiklą</p> <p>Kontrolierius-padėjėjas Dėstytojas ir studentai kartu organizuoja veiklą</p> <p>Padėjėjas Dėstytojas skatina savarankišką studentų veiklą ir jos įsivertinimą</p>		<p>Paskaita Aiškinimas Pasakojimas Demonstravimas Raktiniai terminai Kryžminė diskusija Diskusija Mokymasis grupėmis Debatai Abipusis mokymasis Apskritojo stalo diskusija Interviu Modeliavimas Projektas Veiklos įsivertinimas</p>
	Veiklos sutelkimas į studentą	

Tinkamai parinkti studijų metodai užtikrina, kad bus ugdomos kompetencijos, o netinkami metodai gali, užuot padėję ugdyti kompetencijas, jas nuslopinti. Pavyzdžiui, jei siekiame ugdyti studentų savarankiškumą ir kritišką mąstymą, negalima apsiriboti **teikiamaisiais informaciniais metodais, tradicinėmis paskaitomis**; pirmenybė teiktina **probleminiam dėstymui, įtraukiamajai paskaitai, grupės diskusijai, savarankiškam analitinių rašto darbų rengimui** ir t. t. Jei siekiama ugdyti viešojo kalbėjimo gebėjimus, planuojant modulį nepakanka **išdėstyti** retorikos teoriją, būtina numatyti **pranešimų rengimą ir skaitymą** ar panašaus pobūdžio užduotis. Kad besimokantys užsienio kalbos studentai gebėtų kritiškai mąstyti, analizuoti pašnekovo žodžius, išreikšti savo nuomonę, ją apginti, argumentuoti, reaguoti į pašnekovo teiginius studijuojama užsienio kalba, labai tiks **grupės diskusija ir debatai**³⁰.

Vertinimo metodai

Vertinimo metodai (angl. *assessment methods*) yra glaudžiai susiję su ugdomomis kompetencijomis ir joms ugdyti taikomais studijų metodais³¹ (3 lentelė).

3 lentelė. Vertinimo metodai ir vertinimo užduočių pavyzdžiai³²

Pažinimo lygmenys pagal Bloomo taksonomiją	Veiksmažodžiai tikslams ir studijų siekiniams formuluoti	Vertinimo metodai	Vertinimo užduočių pavyzdžiai
<p>1. Žinios Informacijos (teorijų, faktų) atgaminimas, pateikimas iš atminties. Pats žemiausias lygmuo.</p>	<p>Žinoti, prisiminti, atpažinti, atgaminti faktus, sąvokas, terminus; apibrėžti, apibūdinti klasifikacijas, kriterijus, metodus, taisykles, teorijas, dėsnius, dėsningumus, sutartinius ženklus, tendencijas</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Apklausa žodžiu, raštu • Testavimas • Sąvokų žemėlapiai (angl. <i>concept maps</i>) 	<ul style="list-style-type: none"> • Atvirojo ir uždarojo tipo klausimai / užduotys: informacijos / duomenų (dokumentų, tekstų, taisyklių, datų, faktų) pateikimas iš atminties

²⁹ *Ibid.*, 108.

³⁰ Daugiau apie mokymo ir mokymosi metodus žr. Šiaučiukienienė L.; Visockienė O.; Talijūnienė P. *Šiuolaikinės didaktikos pagrindai*. Kaunas: Technologija, 2006.

³¹ Žr. Bulajeva T., *op. cit.*, 63–64.

³² Adaptuota pagal Bulajeva T., *op. cit.*, 63–64.

Pažinimo lygmenys pagal Bloomo taksonomiją	Veiksmažodžiai tikslams ir studijų siekiniams formuluoti	Vertinimo metodai	Vertinimo užduočių pavyzdžiai
2. Supratimas Informacijos atpažinimas, paaiškinimais kitais žodžiais, perfrazavimas, pavaizdavimas kita forma, vertimas.	Pasakyti savo žodžiais, versiti (iš vienos kalbos į kitą), perfrazuoti, interpretuoti, paaiškinti	Pasakojimas Pristatymas Rašinys Dienoraščio rašymas Testavimas	Paaiškinti savo žodžiais sudėtingos užduoties atlikimo žingsnius Atpasakoti arba versti užsienio kalba perskaitytą tekstą
3. Taikymas Įgytos žinios (teorijos, taisyklės, dėsniai ir pan.) taikomos įvairiose naujose situacijose.	Pritaikyti, parinkti, adaptuoti, modifikuoti, apskaičiuoti, parengti, transformuoti, abstrahuoti, sukonkretinti	Praktikumai Testavimas	Pasinaudojus kainoraščiu sudaryti sąmatą Pritaikius statistikos dėsnius įvertinti testo patikimumą
4. Analizė Visuma skaidoma į sudėtines dalis.	Atskirti, išskirti, nustatyti elementus, organizavimo principus, kategorijas, ryšius; išskirti, identifikuoti daiktus, reiškinius apibūdinančius požymius, ypatumus; klasifikuoti, priskirti kategorijai; palyginti elementus, ryšius, priklausomybes; sukonkretinti, detalizuoti, išvesti, supriešinti, palyginti	Esė rašymas Projektinė veikla Testavimas Sąvokų žemėlapiai (<i>concept maps</i>) Atvejo analizė Grafiniai metodai	Atlikti pateiktos probleminės situacijos analizę Atlikti bibliografinio šaltinio analizę Palyginti du reiškinius, išskirti panašumus ir skirtumus
5. Sintezė Atskiri elementai, dalys jungiami į visumą, į sistemą.	Susieti, sujungti dalis, susisteminti; apibendrinti medžiagą, praktinę patirtį (žodžiu, raštu); atrasti, sukonstruoti kažką naujo; parengti veiksmų, skaitomo dalyko, modulio, studijų planą, modeliuoti, suformuluoti hipotezes, parengti hipotezių tikrinimo veiksmų planą; parengti metodinę priemonę, parašyti kursinį darbą	Bibliografijos sąrašo sudarymas Naujų modelių konstravimas Literatūros ir kitų informacijos šaltinių apžvalga Aplanko metodas	Parengti veiksmų planą Suformuluoti hipotezes ir parengti jų tikrinimo planą Sukonstruoti teorinį modelį Parašyti kursinį darbą
6. Vertinimas Informacija, duomenys, procesas ir kt. vertinami pagal įvairius parametrus ir kriterijus, priimami sprendimai, pateikiamos išvados.	Susidaryti nuomonę, įvertinti, reflektuoti, suformuluoti vertinimo / kokybės kriterijus; atlikti ekspertinį vertinimą, atlikti diagnostiką, diagnozuoti; remiantis kriterijais, standartais, surinkta informacija atlikti vertinimą; parengti praktinės veiklos vertinimo metodiką, instrumentus; argumentuoti, pateikti išvadas, logiškai pagrįsti išvadas, išvadų pagrindu pateikti rekomendacijas	Esė rašymas Tiriamasis darbas Projektai (individualūs ir grupės) Atvejo analizė Aplanko metodas (angl. <i>portfolio</i>) Pateikčių rengimas ir pristatymas Pranešimas	Pasirinkti efektyviausią būdą, kaip išspręsti problemą Paaiškinti ir pagrįsti įmonės biudžetą Parengti tyrimo ataskaitą ir išvadų pagrindu pateikti rekomendacijas Diagnozuoti ligonio būklę

Programos ir kiekvieno dalyko (modulio) studijų ir vertinimo metodų planavimas

Studijų programos apraše būdingiausi programos studijų ir vertinimo metodai nurodomi trumpai, o konkrečių modulių ar dalykų aprašuose pateikiama detalesnė informacija apie mokymo(si) metodus ir vertinimą.

Tinkamai parinkta studijų ir vertinimo metodų sistema – tai įrodymai, parodantys, ar pertvarkoma, rengiama studijų programa iš tiesų yra kompetencijomis ir studijų siekiniais grindžiama studijų programa, nes siekiamų ugdyti kompetencijų vertinimas reikalauja kurti sudėtingesnę vertinimo sistemą, į ją įtraukti įvairesnių vertinimo metodų, juk kompetenciją sudarantys elementai – žinios, gebėjimai, įgūdžiai, vertybinės nuostatos – nulemia skirtingą jų vertinimo (matavimo) techniką ir procedūras. Pavyzdžiui, jei norime vertinti žinias, galime pasitelkti įvairaus tipo (ilgų ar trumpų klausimų ir atsakymų) testus, jei vertiname vertybines nuostatas, tai tinkamiausios stebėjimo technikos, nuostatų matavimo skalės arba įsivertinimo metodai. Kritiško, kūrybiško mąstymo (analizės, sintezės, palyginimo ir pan.) gebėjimams vertinti tiktų įvairaus tipo esė.

Studento pasiekimai. Tinkamai organizuotas studijų procesas ir tinkamai parinkti studijų metodai leidžia studijų siekinius (siekiamus studijų rezultatus) paversti studentų pasiekimais (pasiektais rezultatais).

Studento pasiekimai yra studento pasiektas individualus kompetencijų lygis, kuris nustatomas vertinant studijų siekinius (programos, modulio ar dalyko).

Kalbant apie vertinimą, paprastai pirmiausia nurodoma daugelyje Lietuvos aukštųjų mokyklų taikoma dešimtbalė vertinimo sistema, o tada išvardijami pagrindiniai vertinimo metodai.

Priklausomai nuo programos koncepcijos, galima kalbėti apie kaupiamąjį arba formuojamąjį vertinimą: kontrolinius darbus ir egzaminus (raštu ir žodžiu), pranešimus, rašto darbus, ataskaitas, aplanko metodą. Svarbu nepamiršti, kad vienas iš vertinimo metodų yra bakalauro ar magistro baigiamasis darbas.

20 pavyzdys. *Socialinio darbo magistrantūros programos³³ kokybinio tyrimo dalyko siekinių, studijų metodų ir vertinimo metodų sąsaja.*

Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos		
Kokybinio tyrimo dalyku siekiama ugdyti: a) studentų gebėjimą sisteminti ir analizuoti, b) gebėjimą dirbti grupėje / komandoje, c) gebėjimą atlikti savarankišką mokslinį tyrimą, d) gebėjimą veiklą grįsti aukštais veiklos kokybės standartais ir etika, d) gebėjimą empirinius duomenis panaudoti socialinės pagalbos veiklai vystyti.		
Dalyko (modulio) studijų siekiniai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
Gebės sukurti pasirinktos problemos empirinio tyrimo planą.	Literatūros studijos, probleminis dėstymas, diskusija, pasirinktos problemos tyrimo plano rengimas	Raštu parengtas pasirinktos problemos tyrimo planas
Gebės surinkti kokybinius duomenis pagal pasirinktą metodą (-us).	Probleminis dėstymas, naratyvinio interviu parengimas ir ėmimas iš respondento (-ų)	Savarankiškai atlikto kokybinio tyrimo ataskaita

³³ Gevorgianienė V. et al., *op. cit.*

21 pavyzdys. LTMA *atlikimo meno (fortepijono)* bakalauro studijų programos *fortepijono* dalyko studijų siekinių, studijų metodų ir vertinimo metodų sąsaja³⁴.

Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos		
Fortepijono dalyku siekiama ugdyti: kritišką ir savikritišką mąstymą (2); gebėjimą valdyti kūną ir emocijas scenoje (4); gebėjimą dirbti ir tobulėti savarankiškai (5); gebėjimą profesionaliai atlikti skirtingų stilių, žanrų ir formų fortepijoninę muziką, gebėjimą įgyti ir tobulinti meninės raiškos ir atlikimo technikos įgūdžius (6); skirtingų stilių, žanrų ir formų muzikos interpretacijos tradicijų išmanymą (7); gebėjimą pasirinkti ir taikyti efektyviausią instrumento valdymo ir muzikos atlikimo techniką (9).		
Dalyko (modulio) studijų siekiniai	Studijų metodai	Vertinimo metodai
Gebės objektyviai vertinti savo galimybes ir pasirinkti atitinkamo sudėtingumo muzikos kūrinių programą (2.1).	Individualios paskaitos, individualus darbas (gromingimas), repertuaro studijavimas, koncertų lankymas, muzikos klausymas, etiidų įskaitų repetitijos, repetitijos	Formuojamasis vertinimas: individualios paskaitos, repetitijos, egzaminų aptarimas Sumuojamasis vertinimas: techninė įskaita (etiudų), egzaminas
Gebės kontroliuoti ir pagal galimybes išvengti psichologinių problemų – nerimo ir streso, susijusio su viešu muzikos atlikimu egzaminų ir atsiskaitymų metu (4.1).		
Kaups savarankiško mokymosi ir repetavimo patirtį, reikalingą muzikos atlikimo įgūdžiams tobulinti (5.1).		
Žinos pagrindinį fortepijoninį koncertinį repertuarą, bus išmokę, surepetavę ir gebės profesionaliai (techniškai, meniškai ir stilingai) atlikti privalomąją bakalauro 2 semestro muzikinę programą (6.2).		
Gebės suprasti atliekamo repertuaro interpretacijos tradicijas ir profesionalaus atlikimo standartus bei gebės taisyklingai atlikti privalomąjį 2 semestro repertuarą instrumento valdymo, muzikinio teksto, formos, žanro ir stiliaus požiūriais (7.1).		
Išlavins gerus technikos ir laikysenos įpročius, kurie leis valdyti savo kūną efektyviausiu ir nekenksmingu sveikatai būdu (9.2).		

Vienas iš sunkumų, su kuriais susiduria dėstytojai, vertindami ugdomas ir išugdytas bendrąsias ir dalykines kompetencijas, yra klausimas, kaip nustatyti, koku lygiu studentai jas įgijo. Kompetencijos *pasiekiamumo* (angl. *attainability*) lygių nu(si)statymas palengvina vertinimo procesą.

Dažniausiai yra išskiriami trys kompetencijos pasiekimo lygiai. Jie gali būti apibūdinami remiantis šiais kriterijais: 1) pagrindinis (pradinis) žinojimo lygis, susijęs su žiniomis, kurių pagrindu studentas gali susiformuoti įgūdį; 2) antras lygis rodo, koku būdu turimos žinios ar įgūdis yra *taikomi* įvairiose situacijose (atliekant analizę, diagnostiką, priimant sprendimus, renkant duomenis ir pan.); 3) trečias lygis rodo, koku būdu asmuo geba *integruoti* turimą gebėjimą ar įgūdį į savo gyvenimą (akademine, socialinę, profesinę ir kt. veiklą) ir geba juos *parodyti*.

Nemaža sunkumų kelia bendrųjų kompetencijų vertinimas. Deusto universiteto specialistai³⁵, parengę siekiamų ugdyti universitete bendrųjų kompetencijų sąrašą, pateikė visų kompetencijų apibrėžimus ir nurodė sąsajas su kitomis bendrosiomis kompetencijomis, apibūdino jų lygius ir kiekvieno lygio pažangos *rodiklius*. Visa tai – kriterijų sistema, kuri padeda dėstytojams organizuoti studijų ir vertinimo procesą, o studentams – įsivertinti. Norint iliustruoti 4 lentelėje pateikiamas komandinio darbo (angl. *teamwork*) kaip bendrosios kompetencijos į(si)vertinimo kriterijų sistemos fragmentas³⁶.

³⁴ Rimšaitė R., Umbrasienė V., *op. cit.*

³⁵ Sanchez A. V., Ruiz M. P. (eds.), *op. cit.*

³⁶ *Ibid.*, 241–244.

4 lentelė. Komandinio darbo kompetencijos vertinimo sistema

Kompetencijos apibrėžimas. Aktyvus įsijungimas ir dalyvavimas siekiant bendrų (su kitais asmenimis, padaliniais ir organizacijomis) tikslų.	
Kompetencijos sąsajos su kitomis kompetencijomis. Gera socializacija ir sąveika. Stiprios socialinės vertybės, besiremiančios tikėjimu kitų individų turima kompetencija, integralumu, sąžiningumu. Tarpasmeninė komunikacija. Tikėjimas bendro darbo efektyvumu. Noras ir interesas laisvai dalytis idėjomis ir informacija. Bendradarbiavimo ir solidarumo vertybės.	
Kompetencijos įgijimo lygiai	Rodikliai
1. Aktyvus dalyvavimas ir bendradarbiavimas atliekant komandinės užduotis, skatinant pasitikėjimą, nuoširdumą ir susitelkimą bendram darbui	<ul style="list-style-type: none"> • Grupės nariui paskirtų užduočių atlikimas laikantis nustatytų terminų • Aktyvus dalyvavimas komandos susitikimuose, dalijimasis informacija, žiniomis ir patirtimi • Bendradarbiavimas apibrėžiant, organizuojant ir paskirstant grupės užduotis • Susitelkimas ir įsipareigojimas vykdyti susitarimus ir paskaidintus uždavinius • Atsižvelgimas į kitų grupės narių išsakytus požiūrius ir konstruktyvios grįžtamosios informacijos teikimas
2. Indėlis į komandos konsolidaciją ir raidą; komunikacijos, subalansuoto darbų paskirstymo, geros atmosferos ir komandos sutelktumo skatinimas	<ul style="list-style-type: none"> • Grupės normų priėmimas ir gerbimas • Pagalba nusprendžiant ir vykdant komandos darbo procesus • Dalyvavimas konstruktyviai sprendžiant komandos konfliktus • Bendravimas ir sąveika, padedantys sutelkti grupę • Grupinės veiklos socialinės svarbos skatinimas
3. Vadovavimas grupėms, užtikrinant narių integraciją ir orientaciją į aukštus užduočių atlikimo rezultatus	<ul style="list-style-type: none"> • Aktyvus bendradarbiavimas planuojant grupės darbą, užduočių paskirstymas ir terminų nustatymas • Efektyvus vadovavimas grupės susirinkimams • Aiškiai apibrėžtų, ambicingų tikslų pateikimas grupei • Nuomonių įvairovės, nesutarimų ir konfliktų grupėje pozityvus valdymas • Visų narių įtraukimas į komandos valdymą ir veiklą

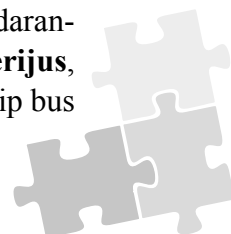
Pateikti rodikliai yra puikūs orientyrai tiek organizuojant studijų procesą ir užtikrinant ugdomos kompetencijos laipsnišką progresavimą, tiek rengiant aiškia, skaidrią vertinimo sistemą.

3.2. Vertinimo strategija: kaupiamasis vertinimas, vertinimo kriterijai

Vertinimo strategiją dėstytojas pasirenka, atsižvelgdamas į studijų siekinius ir jų (pa)siekimo specifiką ir **vertinimo metodus**. Tradiciškai **apibendrinamasis vertinimas** atliekamas baigus dalyką, modulį ar studijų programą. Labiausiai paplitusi apibendrinamojo vertinimo forma – egzaminas.

Siekiant užtikrinti studijų proceso kokybę ir tęstinumą bei nuolatinį, reguliarių studentų mokymąsi didėja **formuojamojo vertinimo** vaidmuo. Tai studijų priežiūros ir stebėsenos elementas. Nuolatinis studijų proceso metu atliekamas vertinimas padeda numatyti ir koreguoti studijų perspektyvą, sustiprinti daromą pažangą, moko studentus suprasti tarpinius studijų tikslus ir vertinimo kriterijus, analizuoti savo pažangą ir pasiekimus, dalyvauti priimant vertinamuosius sprendimus.

Formuojamasis vertinimas puikiai dera su dėstytojų dažnai pasirenkama **kaupiamojo vertinimo strategija**. Modulio (dalyko) apraše svarbu numatyti visus tarpinius vertinimus, sudarančius galutinį pažymį, ir jų svorį procentais. Taip pat reikia suformuluoti **vertinimo kriterijus**, apibrėžiant, kiek balų už ką skiriama. Tai visų pirma svarbu studentui, kuris nori žinoti, kaip bus

vertinamas (ši informacija taip pat gali padėti jam įsivertinti). Rekomenduojama nurodyti ir planuojamą atsiskaitymų laiką.

22 pavyzdys. *Kalbotyros* magistrantūros studijų programos studento pasiekimų vertinimo strategija.

Vertinimo strategija	Svoris, proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Darbas auditorijoje seminarų metu	20	Semestro metu	<ul style="list-style-type: none"> • 2 balai: aktyviai dalyvauja diskusijose, atsako į klausimus, formuluoja problemas ir klausimus, teikia kritinių pastabų. • 1 balas: dalyvauja diskusijose, atsako į užduodamus klausimus. • 0 balų: beveik nedalyvauja diskusijoje arba praleido daugiau nei 1/3 seminarų.
Rašto darbas (15 p.)	30	Iki gruodžio 1 d.	<p>Vertinami šie darbo aspektai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • darbo struktūra ir apimtis: rašto darbo struktūra aiški ir logiška, yra visos reikiamos dalys (įvadas, kur pristatoma tema, tikslai, uždaviniai, metodai, empirinė medžiaga; dėstymas, kur pateikiama empirinės medžiagos analizė ir interpretacija; išvados), darbas yra tinkamos apimties (0,5 balo); • analizė ir išvados: analizė labai išsami, išvados pagrįstos, formuluojamos remiantis empirine medžiaga (2 balai); jei analizė atlikta, bet nėra išsami, išvados ne visada pagrįstos, skiriamas 1 balas, už paviršutinišką analizę balai neskiriami; • mokslinis stilius ir tyrimo kultūra: tinkamai elgiamasi su šaltiniais ir citatomis; formuluotės ir stilius atitinka mokslinio darbo reikalavimus (0,5 balo). <p>Įvertinimas nepateikus rašto darbo – 0 balų.</p>
Egzaminas: testas (gali būti skiriamos dvi dalys: semestro vidurio ir pabaigos)	50	Sausio mėn.	<p>Testą sudaro 50 atvirojo ir uždarojo tipo klausimų (skirtingo sunkumo, nuo supratimo iki vertinimo), kiekvienas įvertintas vienu tašku. Vertinama taip:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 – puikios žinios ir gebėjimai. Vertinimo lygmuo. 45–50 teisingų atsakymų; • 4 – geros žinios ir gebėjimai, gali būti neesminių klaidų. Sintezės lygmuo. 35–44 teisingi atsakymai; • 3 – vidutinės žinios ir gebėjimai, yra klaidų. Analizės lygmuo. 25–34 teisingi atsakymai; • 2 – žinios ir gebėjimai nesiekia vidutinių, yra (esminių) klaidų. Žinių taikymo lygmuo. 15–24 teisingi atsakymai; • 1 – žinios ir gebėjimai dar patenkina minimalius reikalavimus, daug klaidų. Žinių ir supratimo lygmuo. 5–14 teisingų atsakymų; • 0 – nepatenkinami minimalūs reikalavimai. 0–4 teisingi atsakymai.

Labai svarbu nustatyti aiškius vertinimo kriterijus. Vertinama dešimtbale sistema; balai apibrėžiami kaip *puikios, išskirtinės žinios ir gebėjimai, vidutinės žinios ir gebėjimai, yra neesminių klaidų* ir pan. Kad ši vertinimo skalė geriau pasitarnautų ir studentui, ir dėstytojui, galima būtų ją papildyti (5 lentelė, žr. kursyvu paryškintą tekstą).

5 lentelė. Dešimtbalės vertinimo skalės reikšmės

10 (puikiai)	Puikios, išskirtinės žinios ir gebėjimai. <i>Vertinimo lygmuo. Pasiiekta 95–100 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
9 (labai gerai)	Tvirtos, geros žinios ir gebėjimai. <i>Sintezės lygmuo. Pasiiekta 85–94 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
8 (gerai)	Geresnės nei vidutinės žinios ir gebėjimai. <i>Analizės lygmuo. Pasiiekta 75–84 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
7 (vidutiniškai)	Vidutinės žinios ir gebėjimai, yra neesminių klaidų. <i>Žinių taikymo lygmuo. Pasiiekta 65–74 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
6 (patenkinamai)	Žinios ir gebėjimai blogesni nei vidutiniai, yra klaidų. <i>Žinių ir supratimo lygmuo. Pasiiekta 55–64 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
5 (silpnai)	Žinios ir gebėjimai patenkina minimalius reikalavimus. <i>Žinių ir supratimo lygmuo. Pasiiekta 51–54 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
4 (nepakankamai)	Nepatenkinami minimalūs reikalavimai. <i>Pasiiekta 39–50 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
3 (nepakankamai)	Nepatenkinami minimalūs reikalavimai. <i>Pasiiekta 26–38 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
2 (nepakankamai)	Nepatenkinami minimalūs reikalavimai. <i>Pasiiekta 13–25 proc. numatytų studijų siekinių.</i>
1 (nepakankamai)	Nepatenkinami minimalūs reikalavimai. <i>Pasiiekta 1–12 proc. numatytų studijų siekinių.</i>

23 pavyzdys. VU socialinio darbo magistrantūros programos kokybinio tyrimo dalykui³⁷ taikoma vertinimo strategija.

Vertinimo strategija	Svoris, proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Pasirinktos problemos tyrimo planas raštu	10	Spalio mėn. pabaiga	Vertinami: gebėjimas tinkamai iškelti pasirinktos problemos tyrimo klausimus, gebėjimas tinkamai parinkti duomenų gavimo būdus, analizės metodikas, gebėjimas tinkamai pasirinkti atranką.
Savarankiškai atliktas kokybinis tyrimas (apsiribojant vienu interviu)	90	Darbas vyksta viso semestro metu, galutinė ataskaita pateikiama egzaminų sesijos metu, fakulteto administracijos paskirtą egzaminą dieną	Vertinami: studento gebėjimas atlikti naratyvinį interviu, gebėjimas parengti duomenis analizei (transkripcija), gebėjimas atlikti duomenų parafrazavimą, gebėjimas duomenis konceptualizuoti*, gebėjimas iš duomenų išskirti kategorijas*, gebėjimas gautas kategorijas empiriškai apibendrinti – parašyti galutinį ataskaitos tekstą*. *Įvertinimas labiausiai priklauso nuo gebėjimo atlikti šiuos duomenų analizės ir interpretacijos etapus.

³⁷ Gevorgianienė V. et al., *op. cit.*

24 pavyzdys. LTMA atlikimo meno bakalauro studijų programos kamerinio ansamblio meno projekto (fortepijono) dalykui³⁸ taikoma vertinimo strategija.

Vertinimo strategija	Svoris, proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Baigiamasis egzaminas – kamerinio ansamblio baigiamojo meno projekto atlikimas	100	Iki gegužės 31 d.	<p>Profesionalumo ir ansambliško aspektais:</p> <ul style="list-style-type: none"> • meninės idėjos suvokimas bei vieningumas; • vieningas frazuotės, metro ir ritmo, artikuliacijos, dinamikos valdymas; • atskirų partijų skambėjimo balanso valdymas; • tikslus pasirinkto repertuaro atlikimas muzikinio teksto požiūriu; • muzikinio garso meninė kokybė; • stiliaus pojūtis; • žanro ir formos pojūtis; • atitinkamo lygio virtuoziniai gebėjimai; • artistiniai gebėjimai. <p>Vertinimo pagrindimas:</p> <p>10 (puikiai). Profesionalumas ir ansambliškas. Artistiškas ir tvarkingas muzikinio teksto požiūriu programos atlikimas, atskleidžiantis meninio sumanymo vieningumą, stiliaus, žanro bei formos suvokimą. Įgyvendinti pagrindiniai ansambliško principai.</p> <p>9 (labai gerai). Profesionalumas. Tvarkingas ir profesionalus pasirinkto repertuaro atlikimas, atskleidžiantis interpretacijos vieningumą, parodantis būtinų ansambliško principų įgyvendinimą.</p> <p>8 (gerai). Pagrindiniai ansambliško gebėjimai. Gana tvarkingas muzikinio teksto požiūriu programos atlikimas, bet stokojantis vieno ar kelių apraše pateiktų ansambliško būtinų gebėjimų.</p> <p>7 (vidutiniškai). Vidutiniškai įgyvendintas interpretacinis sumanymas bei pagrindiniai ansambliško principai. Vidutiniški ansambliško gebėjimai.</p> <p>6 (patenkinamai). Patenkinami ansambliško gebėjimai. Netvarkingas muzikinės programos atlikimas, parodantis patenkinamus meniniu požiūriu gebėjimus, susijusius su pagrindinių ansambliško principų trūkumais.</p> <p>5 (silpnai). Silpni muzikos atlikimo gebėjimai. Silpnas meniniu, virtuoziniu, stiliaus, žanro ar formos pojūčio požiūriais muzikinės programos atlikimas, neįgyvendintas bendras interpretacinis sumanymas.</p> <p>4 (nepatenkinamai). Nepatenkinamas pagrindinių vertinimo kriterijų požiūriu muzikinės programos atlikimas.</p>

³⁸ Rimšaitė R., Umbrasienė V., *op. cit.*

25 pavyzdys. VU chemijos magistrantūros programos *dujų chromatografijos* dalykui³⁹ taikoma vertinimo strategija.

Vertinimo strategija	Svoris, proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai
Laboratorinių darbų aprašymas ir apgynimas	20	Semestro metu	Vertinami šie aspektai: 2 balai: pateikti visų laboratorinių darbų aprašymai, laboratorinių darbų rezultatai teisingai interpretuoti, padarytos teisingos išvados, atsakyta į daugiau negu 50 proc. laboratorinių darbų gynimo metu pateiktų klausimų; 1 balas: pateikta daugiau negu 70 proc. laboratorinių darbų aprašymų, laboratorinių darbų rezultatų interpretacijoje ir išvadose yra klaidų, atsakyta į mažiau negu 50 proc. laboratorinių darbų gynimo metu pateiktų klausimų; 0 balų: pateikta mažiau negu 70 proc. laboratorinių darbų aprašymų, laboratorinių darbų rezultatai interpretuoti klaidingai, išvados neteisingos, atsakyta į mažiau negu 25 proc. laboratorinių darbų gynimo metu pateiktų klausimų.
Egzaminas – testas	80	Sausio mėn.	Testą sudaro 70 uždarojo tipo klausimų (skirtingo sunkumo, nuo supratimo iki vertinimo), kiekvienas įvertintas vienu tašku. Vertinama taip: 8: 60–70 teisingų atsakymų, 7: 50–60 teisingų atsakymų, 6: 40–50 teisingų atsakymų, 5: 30–40 teisingų atsakymų, 4: 25–30 teisingų atsakymų, 3: 20–25 teisingi atsakymai, 2: 15–20 teisingų atsakymų, 1: 10–15 teisingų atsakymų, 0: 0–10 teisingų atsakymų.

Kuriant vertinimo strategiją ir formuluojant vertinimo kriterijus reikėtų nepamiršti nurodyti vadinamuosius **slenkstinius kriterijus**, apibūdinančius pasiektą minimalų, privalomą kompetencijos lygį, leidžiančius parašyti studentui minimalų teigiamą įvertinimą.

³⁹ Beganskienė A. et al., *op. cit.*

4. STUDIJŲ PROGRAMOS APIMTIES KREDITAIS IR STUDENTO DARBO KRŪVIO PLANAVIMAS

Studijų kreditas – studijų apimties vienetas, kuriuo matuojamas studento darbo krūvis, reikalingas nustatyto lygmens studijų siekiniams pasiekti. 1 kreditu matuojamo studento faktinio darbo trukmė įvairuoja nuo 25 iki 30 valandų. Tiek Mokslo ir studijų įstatyme⁴⁰, tiek Laipsnį suteikiančių pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrųjų reikalavimų apraše⁴¹ nurodyta, kad vienu studijų metų 1600 valandų atitinka 60 studijų kreditų.

26 pavyzdys. VU molekulinės biologijos magistrantūros studijų programos struktūra pagal studento darbo krūvį ir atitinkamai paskirtus kreditus.

Dalykas	Visas darbo krūvis / kontaktinio darbo valandos / kreditai per semestrą			
	1	2	3	Iš viso
Studijų krypties dalykai (60 kreditų)				
Privalomieji dalykai				
Molekulinė ląstelių biologija	240 / 144 / 9			240 / 144 / 9
Mikroorganizmų genetika	120 / 48 / 4,5			120 / 48 / 4,5
Mokslinio darbo praktika	200 / 24 / 7,5	320 / 36 / 12		520 / 60 / 19,5
Pasirenkamieji dalykai				
Augalų molekulinė biologija	120 / 48 / 4,5			120 / 48 / 4,5
Molekulinės biologijos modelinės sistemos	120 / 64 / 4,5			120 / 64 / 4,5
Sistemų biologija	120 / 48 / 4,5			120 / 48 / 4,5
Ląstelių technologijos		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Makromolekulių struktūrinė biologija		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Imunotecnologijos	120 / 48 / 4,5			120 / 48 / 4,5
Vėžio molekulinė biologija	120 / 48 / 4,5			120 / 48 / 4,5
Molekuliniai simbiozės mechanizmai		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Signalų molekulinė biologija		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Molekulinė virusologija		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Molekuliniai patogenizės mechanizmai		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Bioetika		120 / 48 / 4,5		120 / 48 / 4,5
Iš viso dalykų grupėje	800 / 312–328 / 30	800 / 276 / 30		1600 / 588–604 / 60
Magistro baigiamojo darbo rengimas ir gynimas (30 kreditų)				
Magistro baigiamasis darbas			800 / 90 / 30	800 / 90 / 30
Iš viso dalykų grupėje			800 / 90 / 30	800 / 90 / 30
Iš viso programoje	800 / 312–328 / 30	800 / 276 / 30	800 / 90 / 30	2400 / 678–694 / 90

⁴⁰ Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. *Žin.*, 2009, Nr. 54-2140. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=343430&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2011 04 05]

⁴¹ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. V-501 „Dėl Laipsnį suteikiančių pirmosios pakopos ir vientisųjų studijų programų bendrųjų reikalavimų aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 44-2139.

4.1. Studijų siekiniai. Studijų metodai. Studento darbo valandos

Nurodant studijų **programos apimtį kreditais** (angl. *length of the degree programme in ECTS credits*), svarbu apibrėžti ir juos atitinkantį **visą studento darbo krūvį** (angl. *and student's workload*), kurį sudaro **kontaktinės valandos** (dalyvavimas paskaitose, seminaruose, pratybose, konsultacijose, praktika ir t. t.) ir **savarankiško darbo valandos** (darbas bibliotekoje, namų darbų atlikimas, referato rašymas, pranešimo rengimas, pasirengimas egzaminui ir t. t.).

Studento darbo krūvis – valandomis matuojamas laikas, kuris turi būti skirtas statistiniam studentui, kad jis galėtų studijų programoje numatytais formomis (paskaitos, seminarai, projektai, praktikos darbai, individualus darbas, egzaminas ir kt.) sėkmingai įvykdyti visas studijų dalyko, modulio ar visos studijų programos užduotis, reikalingas numatytiems studijų siekiniams pasiekti.

Darbo krūvį reikia planuoti tokį, kuris leistų ugdytis numatytas kompetencijas.

Planuojant ir skaičiuojant studento darbo krūvį, laikomasi nuostatos, kad vieną kreditą sudaro 25–30 studento darbo valandų, taigi, pavyzdžiui, 5 kreditų modulio apimtis gali būti 125–150 valandų. Konkrečią dalyko (modulio) apimtį valandomis reikėtų nustatyti atsižvelgiant į laiką, reikalingą numatytiems siekiniams pasiekti, taikant pasirinktus studijų ir vertinimo metodus. Vienodos apimties modulių valandų paskirstymas įvairiai veiklai gali būti skirtingas, priklausomai nuo studijų siekinių ir studijų metodų.

27 pavyzdys. 5 kreditų užsienio kalbos praktinio kurso pagrindinis siekinys – gebėjimas bendrauti žodžiu užsienio kalba kasdienėse situacijose. Studijuojant tokį dalyką daug laiko reikia praleisti auditorijoje, dirbant poromis ar grupėmis. Tarkim, kad šiam moduliiui galima numatyti 6 kontaktines val. per savaitę. Kadangi semestrą sudaro 16 savaitių, visas kontaktinio darbo krūvis per semestrą sudaro $6 \times 16 = 96$ val. Jei pratybos (kontaktinis darbas) vyksta tris kartus per savaitę 16 savaitių, iš viso susidaro 48 pratybos per semestrą. Kiekvienam kartui reikia padaryti tam tikrus namų darbus, kuriems skiriama, pavyzdžiui, apie 1 val., nes sakininės komunikacijos gebėjimai ugdomi auditorijoje, bendraujant pratybų metu grupėmis ar poromis. Taigi iš viso per semestrą yra skiriamos 48 val. namų darbams atlikti. Pasibaigus semestru laikomas egzaminas. Egzamino pažymys sudarytą dalį galutinio pažymio, kita dalis būtų sukaupta semestro metu. Egzaminui būtų skiriama 1 val., o atskirai ruoštis nereikėtų, nebent pasikartoti medžiagą (3 val.). Taigi iš viso šiam 5 kreditų moduliiui skirta: $96 + 48 + 1 + 3 = 148$ val.

Bet jei siekiniai ir studijų metodai būtų kitokie, jei modulis būtų skirtas ne tik sakininės komunikacijos gebėjimams ugdyti, bet ir rašymo gebėjimams tobulinti, jei būtų mokomasi kurti įvairių žanrų tekstus užsienio kalba, tik 1 val. savarankiško darbo prieš kiekvienas pratybas nepakaktų, kontaktinio darbo būtų mažiau, o daugiau laiko būtų skirta savarankiškam darbui: tekstų rašymui, kolegų parašytų tekstų analizei ir komentavimui. Tada laikas galėtų pasiskirstyti kitaip. Galima būtų numatyti 64 val. pratybų (vieną kartą per savaitę – kalbėjimo pratybos, kitą – rašymo). Sakytinės komunikacijos pratyboms pasirengti skiriama po 1 val. kiekvienam kartui, iš viso – 16 val. Rašymo pratyboms rengiamasi kuriant tekstus ir analizuojant kolegų sukurtuosius, todėl čia laiko reikėtų daugiau, pavyzdžiui, po 3 val. kiekvienam kartui, iš viso – 48 val. Dar 8 val. galima būtų skirti konsultacijoms, nes savarankiškai kuriant tekstus kyla daug klausimų, studentui reikia patarimų. Vieną galutinio įvertinimo dalį sudarytą 1 val. egzaminas (ir dar 3 val. būtų skiriama medžiagai pasikartoti). Kitą galutinio įvertinimo dalį sudarytą rašinys, kurį reikėtų pateikti semestro pabaigoje. Baigiamajam rašiniui parašyti reikėtų skirti apie 10 val. Taigi visą semestro krūvį sudarytų: $64 + 16 + 48 + 8 + 1 + 3 + 10 = 150$ val., t. y. 5 kreditai.

28 pavyzdys. Retorikos ir stilistikos modulių (5 kr.) siekiama, kad studentas gebėtų kūrybiškai analizuoti retorinius tekstus, kritiškai vertinti žiniasklaidos, politinius, reklaminius ir panašius diskursus. Teorinėms paskaitoms skiriama 16 val. per semestrą. Dar 16 val. skiriama seminarams. Numatyti 8 seminarai per semestrą, o ruošiantis kiekvienam iš jų tenka skaityti mokslinę literatūrą, analizuoti tekstus – maždaug po 4 val. kiekvienam seminarui, tai sudaro 32 val. savarankiško darbo. Be to, programoje numatyta, kad studentas turi išanalizuoti pasirinktą tekstą ir parengti pranešimą bei perskaityti jį auditorijoje. Studentui reikia laiko tekstui surasti (8 val.), analizės pagrindą sudarysiančiai teorinei medžiagai peržiūrėti (16 val.) ir pačiam tekstui visapusiškai išnagrinėti (48 val.). Be to, dar 6 val. prireiktų pateikčiai (programa *PowerPoint*) parengti ir suredaguoti. Pranešimai būtų skaitomi ir komentuojami kolegų specialiuose seminaruose, kurių per semestrą būtų 3 (po 2 val. kiekvienas). Taigi visą semestro krūvį sudarytų: $16 + 16 + 32 + 8 + 16 + 48 + 6 + 6 = 148$ val.

29 pavyzdys. Kitą taip pat 5 kreditų modulį gali sudaryti ir mažesnis bendras valandų skaičius. Tarkim, modulio studijų siekiniams realizuoti yra būtina parašyti 10 p. analitinį rašto darbą. Reikia numatyti laiką, reikalingą literatūros paieškoms ir medžiagos rinkimui (30 val.), mokslinės literatūros skaitymui ir konspektavimui bei analizei (100 p. = 30 val.), pirmosios rašto darbo redakcijos rašymui (30 p. = 30 val.), teksto redagavimui (30 val.) ir konsultacijoms (16 val.). Iš viso dalykui skiriama: $30 + 30 + 30 + 30 + 16 = 136$ val. (susidaro 5 kreditai).

4.2. Studijų turinys: teminis kiekvieno dalyko (modulio) planas

Tinkamai suplanuoti kiekvienam moduliui studento darbo krūvį galima tik parengus modulio išplėstinį teminį planą. Taigi modulio turinys (angl. *course content: breakdown of the topics*) pateikiamas suskirsčius jį temomis. Kiekvienai temai būtina nurodyti ne tik jai skirtas kontaktines valandas ir studijavimo būdą, bet ir savarankiškų studijų užduotis ir joms atlikti skirtą laiką, nes pagal tai apskaičiuojama dalyko (modulio) apimtis kreditais. Išdėsčius dalyką (modulį) valandų paskirstymas tikslinamas, jam koreguoti taip pat atliekamos studentų apklausos. Teminio plano pavyzdinė forma pateikiama 6 lentelėje.

6 lentelė. Teminio plano pavyzdinė forma

Temos	Kontaktinės valandos ir studijavimo būdas						Savarankiškų studijų laikas ir užduotys	
	Paskaitos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Konsultacijos	Praktika	Savarankiškas darbas	Užduotys
Tema A								Pvz., probleminis rašinys
Tema B								Pvz., kolegų darbų komentavimas raštu ar žodžiu
Tema C								Pvz., pranešimas
Tema D								Pvz., mokslinės literatūros skaitymas
Pasiruošimas egzaminui ir jo laikymas								

4.3. Koks optimalus kontaktinio ir savarankiško darbo santykis?

Kaip paskirstyti kontaktinio ir savarankiško darbo valandas, vieningo „recepto“ nėra. Skiriasi studijų kryptių specifika, skiriasi skaitomų tekstų ir atliekamų užduočių pobūdis, skiriasi ir studentų gebėjimai, jų imlumas, mokymosi tempas.

Optimalus kontaktinio ir savarankiško darbo santykis nusistovės tik po kurio laiko, kai dalykas (modulis) bus kelis kartus įvykdytas, o dėstytojas stebės studentų darbą, bandys nustatyti (pvz., trumpos anoniminės apklausos metodu), kiek laiko užima vieno ar kito šaltinio skaitymas ar užduoties atlikimas.

Tačiau jau nuo pat pradžių reikėtų planuoti laiką taip, kad studentui būtų skirta laiko savarankiškam darbui. Toliau pateikiamos rekomendacijos pagal Oulu universiteto dėstytojų parengtą metodiką⁴². Šios knygos pavadinimas „Give me Time to Think“ („Duokite man laiko pagalvoti“) suponuoja, kad mokytis reikia sąmoningai, apmąstant tai, ko mokomasi, taigi tam reikia nemažai laiko. Laiko paskirstymas priklauso ir nuo studijavimo būdo, taikomų studijų metodų⁴³ (7 lentelė).

7 lentelė. Rekomendacinis laiko paskirstymo santykis

Studijavimo būdas, studijų metodas	Kontaktinės valandos	Savarankiškų studijų valandos
A. INFORMACIJOS TEIKIMAS		
A1. Tradicinė paskaita	1	3
A2. Pasyvus demonstravimas (studentas tik žiūri ir klausosi)	1	2
B. AKTYVUS MOKYMASIS	1	2–3
B1. Darbas grupėmis, mokymasis bendradarbiaujant	1	2
B2. Pratybos, užduočių atlikimas	1	3
B3. Aktyvus demonstravimas (interakcija, įtraukiamas studentas)	1	2
B4. Praktika	Priklauso nuo tikslų	
B5. Probleminis mokymas	1	5
B6. Seminarai	1	2–4

Kalbėdami apie **rašymo užduotis**, minėtieji autoriai nurodo tokią taisyklę: **100 žodžių tekstui sukurti reikia 1 valandos**.

Rengiant **pranešimą**, laiko sąnaudos apskaičiuojamos **pranešimo trukmę dauginant iš 3–6**. Be to, reikia pridėti laiką, kurio reikia literatūrai susirasti ir jai skaityti.

Literatūrai skaityti (ir suprasti) reikia laiko. Tekstas bus gerai suvoktas tik perskaičius **tris** kartus, taigi skaitoma 3 etapais: 1) apžvalginis skaitymas (pirmoji pažintis su knyga); 2) detalusis skaitymas pasižymint svarbiausius dalykus; 3) kartojimas. 8 lentelėje pateikiamos siūlomos proporcijos⁴⁴.

⁴² Karjalainen A., Alha K., Jutila S. *Give me Time to Think: Determining student workload in higher education*. University of Oulu: Teaching Development unit, 2006. <http://www oulu.fi/w5w/tyokalut/GET2.pdf> [žiūrėta 2011 05 29].

⁴³ Karjalainen A., Alha K., Jutila S., *op. cit.*, 40–50.

⁴⁴ *Ibid.*, 54–55.

8 lentelė. Laiko poreikis atsižvelgiant į teksto sudėtingumą

Teksto sudėtingumas	Puslapių skaičius	Valandų skaičius
Lengvas tekstas	100	20
Sunkus tekstas arba tekstas užsienio kalba	100	30

Pavyzdžiui, 1000 puslapių grožinės literatūros perskaityti vidutiniškai turėtų prireikti 200 valandų. O jei skaitoma kritika, reikia padauginti laiką iš tiek, kiek kartų skaityta (pvz., 3 kartai).

5. FORMALIEJI DALYKAI (STUDIJŲ PROGRAMOS SANTRAUKA)

Studijų programos valstybinis kodas

Valstybinį kodą (angl. *national code*) sudaro 9 simboliai, kiekvienas jų turi tam tikrą reikšmę⁴⁵. Kodas suteikiamas įregistruojant programą Studijų ir mokymo programų registre.

Aukštojo mokslo institucija, studijų programą vykdančias padalinys

Apraše nurodoma studijų programą vykdanči institucija (angl. *official name of the awarding institution(s)*). Jei studijų programa yra jungtinė, pateikiama informacija apie visas programą įgyvendinančias institucijas, nurodant valstybes. Taip pat įvardijamas institucijos (-jų) padalinys (-iai), atsakingas (-i) už studijų programos įgyvendinimą, nurodant jo (jų) adresą.

Programos vykdymo kalba (-os)

Nurodoma, kuria kalba įgyvendinamos studijos (angl. *language of instruction*), pavyzdžiui: lietuvių, anglų, vokiečių ir pan. Jei studijų programa vykdoma keliomis kalbomis, įvardijamos visos.

Studijų rūšis

Reikia pažymėti, kuriai studijų rūšiai (angl. *kind of study*) – koleginiams (angl. *college studies*) ar universitetiniams (angl. *university studies*) – priskiriama programa.

Studijų pakopa

Apraše būtina nurodyti, kurios pakopos (angl. *cycle of studies*) studentams skirta programa – pirmosios, antrosios ar trečiosios (angl. *first, second or third cycle*), kitaip tariant, ar tai profesinio bakalauro, bakalauro studijų, magistrantūros ar doktorantūros programa. Esant vientisosioms studijoms (angl. *integrated studies*) reikėtų nurodyti, kad programa apima (integruoja) pirmąją ir antrąją pakopas. Priklausomai nuo studijų pakopos, formuluojami skirtingo lygmens studijų siekiniai (žr.: vadovo 2.2 poskyrio dalis „Pagrindiniai studijų programos siekiniai – numatomi, siekiami studijų rezultatai“, Dublino aprašai⁴⁶).

Kvalifikacijos lygis pagal Lietuvos kvalifikacijų sandarą

Be studijų pakopos, taip pat pažymima, kuriam kvalifikacijos lygiui (angl. *level of qualification*) pagal Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašą⁴⁷ priskiriama šios programos absolventų įgyjama kvalifikacija. Remiantis Aprašu, nurodomas profesinio bakalauro ar bakalauro studijų programos VI lygis, magistrantūros programos VII lygis, doktorantūros programos VIII lygis.

⁴⁵ Pirmieji trys atspindi programos lygmenį, požymį ir tipą, pvz.: 6** – studijos, 612 – bakalauro studijų programos, 621 – magistrantūros programos, 653 – koleginių studijų programos. Kodas taip pat nurodo, kuriai studijų krypčiai (šakai) priklauso programa (ketvirtasis–septintasis simboliai), pvz.: Q300 – anglų filologija. Paskutiniai du simboliai žymi programos eilės numerį. Žr. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2010 m. vasario 19 d. įsakymas „Dėl Studijų ir mokymo programų kodavimo taisyklių patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 25-1184. http://www.smm.lt/smt/st_org/docs/klasifikavimas/Kodavimo_taisykles.pdf [žiūrėta 2011 04 05].

⁴⁶ Shared 'Dublin' descriptors for Short Cycle, First Cycle, Second Cycle and Third Cycle Awards.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 535 „Dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2010, Nr. 56-2761. [http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372306&p_query=&p_tr2=\[žiūrėta 2011 04 05\]](http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=372306&p_query=&p_tr2=[žiūrėta 2011 04 05]).

VI lygio kvalifikacijos įgyjamos studijuojant pirmojoje universitetinių ar koleginių studijų pakopoje, Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytais atvejais – pagal laipsnio nesuteikiančių studijų programas ir (ar) iš profesinės veiklos patirties ir mokantis savarankiškai. VII lygio kvalifikacijos įgyjamos studijuojant antrojoje universitetinių studijų pakopoje ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatytais atvejais – pagal vientisųjų studijų arba laipsnio nesuteikiančių studijų programas ir (ar) iš profesinės veiklos patirties ir mokantis savarankiškai. VIII lygio kvalifikacijos įgyjamos studijuojant doktorantūroje ir (ar) iš profesinės veiklos patirties ir mokantis savarankiškai.

Studijų forma (-os) ir trukmė metais

Studijos gali būti organizuojamos nuolatine (angl. *full-time*) ar iššęstine (angl. *part-time*) forma. Studijų programos trukmė metais priklauso nuo studijų formos (angl. *mode of study and length of the programme in years*). Šiuo metu galioja reikalavimas, kad studijų iššęstine forma trukmė neturi būti daugiau kaip pusantro karto ilgesnė už studijų nuolatine forma trukmę, šioms taikant 60 kreditų normą per vienus mokslo metus⁴⁸.

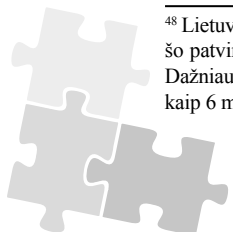
Studijų programos vadovas (komiteto pirmininkas)

Nurodomas už studijų programą atsakingas asmuo (angl. *programme director*), pateikiami jo kontaktiniai duomenys (pareigos, mokslo laipsnis, darbovietės adresas, e. pašto adresas, telefonas). Aukštosiose mokyklose, kuriose veikia studijų programų komitetai, programą koordinuojantis asmuo yra studijų programos komiteto pirmininkas.

Akredituojanti institucija ir akreditavimo terminas

Lietuvoje akreditaciją suteikianti institucija (angl. *accreditation organisation*) yra Studijų kokybės vertinimo centras, ji ir nurodoma apraše. Taip pat reikia nurodyti, iki kada studijų programa yra akredituota (angl. *period of reference*).

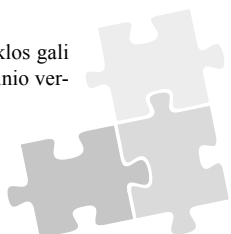
⁴⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2009 m. gegužės 15 d. įsakymas Nr. ISAK-1026 „Dėl Nuolatinės ir iššęstinės studijų formų aprašo patvirtinimo“. *Žin.*, 2009, 59-2325. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=344309&p_query=&p_tr2= [žiūrėta 2011 04 05]. Dažniausiai studijų nuolatine forma bakalauro programos trukmė yra 4 metai, tos pačios programos iššęstinės formos trukmė galėtų būti ne ilgesnė kaip 6 metai, o apimtis kreditais – ta pati, t. y. 240 ECTS kreditų, tiesiog iššęstinių studijų studentai per metus sukaupia mažiau kreditų.

Priedai⁴⁹**1 priedas. Studijų programos aprašo parodomoji forma****STUDIJŲ PROGRAMOS APRAŠAS**

Studijų programos pavadinimas		Programos valstybinis kodas		
Aukštojo mokslo institucija (-os), padalinys (-iai)		Programos vykdymo kalba (-os)		
Studijų rūšis	Studijų pakopa		Kvalifikacijos lygis pagal LKS	
Studijų forma (-os) ir trukmė metais	Programos apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis valandomis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
Studijų sritis	Pagrindinė studijų programos kryptis (šaka)		Gretutinė studijų programos kryptis (šaka) (jei yra)	
Suteikiamas kvalifikacinis laipsnis ir (ar) profesinė kvalifikacija (jei yra)				
Studijų programos vadovas		Vadovo kontaktinė informacija		
Akredituojanti institucija		Akredituota iki		
Studijų kokybės vertinimo centras				
Studijų programos tikslas				
Studijų programos profilis				
Studijų programos turinys: dalykų (modulių) grupės	Studijų programos pobūdis		Studijų programos skiriamieji bruožai	

⁴⁹ Šios formos yra parodomąjo pobūdžio ir orientuotos į informacijos apie studijų programą pateikimą studentams. Aukštosios mokyklos gali pačios parengti studijų programos ir dalyko (modulio) aprašų formas, kurias tenkintų studentų informavimo paskirtį ir programos išorinio vertinimo paskirtį.

Reikalavimai stojantiejiems	Ankstesnio mokymosi pripažinimo galimybės

Tolesnių studijų galimybės

Profesinės veiklos galimybės

Studijų metodai	Vertinimo metodai

Bendrosios kompetencijos		Studijų programos siekiniai	
1.		1.1	
		...	
2.		2.1	
		...	
3.		3.1	
		...	
4.		4.1	
		...	
Dalykinės kompetencijos		Studijų programos siekiniai	
5.		5.1	
		...	
6.		6.1	
		...	
7.		7.1	
		...	
...		8.1	
		...	

1 priedo tęsinys. STUDIJŲ PROGRAMOS PLANAS (nuolatinė studijų forma)

(DALYKŲ (MODULIŲ) SAŠAJOS SU KOMPETENCIJOMIS IR STUDIJŲ SIEKINIAIS)

Kodas	Studijų dalykai (moduliai) pagal grupes	Kreditai	Visas studento darbo krūvis	Kontaktinis darbas	Savaranikiškas darbas	Studijų programos kompetencijos															
						Bendrosios kompetencijos				Dalykinės kompetencijos											
						1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.								
						1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2	4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2	7.1	7.2	8.1	8.2
	I KURSAS	60	1600																		
	1 SEMESTRAS									x											
	Privalomieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)						x									x					
	...									x											
	Pasirenkamieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)								x												
	...																				
	2 SEMESTRAS																				
	Privalomieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)																				
	...																				
	Pasirenkamieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)																				
	...																				

II KURSAS		60	1600																	
3 SEMESTRAS																				
Privalomieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)																			
	...																			
Pasirenkamieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)																			
	...																			
4 SEMESTRAS																				
Privalomieji dalykai (moduliai)																				
	Dalykas (modulis)																			
	...																			
	ir t. t.																			

2 priedas. Dalyko (modulio) aprašo parodomoji forma**DALYKO (MODULIO) APRAŠAS**

Dalyko (modulio) pavadinimas		Kodas	
Dėstytojas (-ai)		Padalinys (-iai)	
Koordinuojantis:			
Kitas (-i):			
Studijų pakopa	Dalyko (modulio) lygmuo	Dalyko (modulio) tipas	
Igyvendinimo forma	Vykdymo laikotarpis	Vykdymo kalba (-os)	
Reikalavimai studijuojančiajam			
Išankstiniai reikalavimai:		Gretutiniai reikalavimai (jei yra):	
Dalyko (modulio) apimtis kreditais	Visas studento darbo krūvis valandomis	Kontaktinio darbo valandos	Savarankiško darbo valandos
Dalyko (modulio) tikslas: studijų programos ugdomos kompetencijos			
...			
Dalyko (modulio) studijų siekiniai	Studijų metodai	Vertinimo metodai	
...			
...			
...			
...			
...			
...			

Temos	Kontaktinio darbo valandos							Savarankiškų studijų laikas ir užduotys	
	Paskaitos	Konsultacijos	Seminarai	Pratybos	Laboratoriniai darbai	Praktika	Visas kontaktinis darbas	Savarankiškas darbas	Užduotys
1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
...									
Iš viso									

Vertinimo strategija	Svoris, proc.	Atsiskaitymo laikas	Vertinimo kriterijai

Autorius	Leidimo metai	Pavadinimas	Periodinio leidinio Nr. ar leidinio tomas	Leidimo vieta ir leidykla ar interneto nuoroda
Privalomieji studijų šaltiniai				
Papildomieji studijų šaltiniai				

IŠLEIDO

Vilniaus universitetas
 Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius
 Tel. (8 5) 268 7001, faks. (8 5) 268 7009
 El. p. infor@cr.vu.lt
 www.vu.lt, www.ects.cr.vu.lt

PARENGĖ SPAUDAI

leidybos įmonė „Kriventa“
 V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius
 Tel./faks. +370 5 265 0629
 El. p. kriventa@takas.lt
 www.kriventa.lt

ECTS

www.ects.cr.vu.lt

